

Informe INSOCAT per a la millora de l'acció social

Núm. 7 | Gent gran: pobresa i vulnerabilitat

SETEMBRE 2016
www.acciosocial.org

**Amb la col·laboració de Júlia Montserrat, doctora en Economia,
i Cristina Valls, sociòloga**

Podeu consultar la versió reduïda de l'informe a
<http://acciosocial.org/que-fem/informes-i-publicacions/insocat-informe-dindicadors-socials>

ÍNDEX

1.	INTRODUCCIÓ	3
2.	ENVELLIMENT DEMOGRÀFIC.....	6
3.	POBRESA.....	8
3.1.	Taxa AROPE (Taxa de risc de pobresa i exclusió social)	8
3.2.	Taxa de risc de pobresa	10
3.3.	Pobresa severa	12
3.4.	Privació material severa	14
3.5.	Capacitat redistributiva de les transferències socials.....	18
4.	HABITATGE.....	19
4.1.	Règim de tenença i problemes a l'habitatge	19
4.2.	Pobresa energètica.....	21
4.3.	Problemes per fer front a les despeses de l'habitatge principal.....	23
4.4.	Forma de convivència	24
5.	SALUT.....	26
5.1.	Esperança de vida	26
5.2.	Percepció de l'estat de salut	28
5.3.	Salut mental	30
6.	XARXA RELACIONAL I SOLEDAT	31
6.1.	Soledat gent gran	31
6.2.	Maltractament de les persones grans.....	33
7.	DEPENDÈNCIA	35
7.1.	Perfil dels sol·licitants de les prestacions de la dependència.....	36
7.2.	Evolució de la gestió de les prestacions de la dependència a Catalunya	37
7.3.	Prestacions del sistema d'atenció a la dependència	38
7.4.	Finançament	43
8.	PENSIONS.....	45
8.1.	Pensions de jubilació	45
8.2.	Pensions de viudetat	48
8.3.	Pensions SOVI (Seguro Obligatorio de Vejez e Invalidez) de la Seguretat Social.....	49
8.4.	Pensions no contributives.....	50
8.5.	Límit de les pensions: Import màxims i mínims.	52
8.6.	Complement de mínims de les pensions contributives.....	52
8.7.	La revalorització de les pensions.	53
8.8.	La despesa actual i futura de les pensions.....	54
ANNEX 1.	Graus de dependència.....	55
ANNEX 2.	Les prestacions de la llei de la dependència.....	56
ANNEX 3.	Límit màxim i mínim de les pensions contributives.....	58

Informe INSOCAT per a la millora de l'acció social
Núm. 7 | Gent gran: pobresa i vulnerabilitat

a) Import màxim de les pensions.....	58
b) Import mínim de les pensions contributives.	58
ANNEX 4. La reforma de les pensions (Llei 27/2011). Principals canvis.....	59

1. INTRODUCCIÓ

La setena edició de l'INSOCAT vol fer palesa la **vulnerabilitat del col·lectiu de la gent gran i analitzar com aquest col·lectiu es veu afectat per la crisi econòmica**. Els condicionants de la gent gran podrien fer pensar que pateixen menys l'efecte de la crisi econòmica. La majoria tenen ingressos mínims garantits amb les pensions i no tenen càrregues econòmiques com les despeses d'escola, roba o alimentació per als fills. Ara bé, com veurem a l'informe, l'impacte de la crisi es troba sobretot en les dificultats per afrontar les despeses de la vida diària amb unes pensions insuficients.

L'informe aborda sis àmbits d'anàlisi: 1. Envel·liment demogràfic, 2. Pobresa, 3. Habitatge, 4. Salut, 5. Xarxa relacional i soledat, 6. Dependència i 7. Pensions.

Cal tenir en compte les **dificultats a l'hora d'obtenir algunes dades segregades per població de 65 anys i més**, fet que pot comportar la invisibilitat d'algunes situacions. Això es fa especialment palès en el capítol d'habitatge, on hi ha poques dades sobre els efectes de la pobresa energètica sobre el col·lectiu de la gent gran. En alguns apartats s'han incorporat dades procedents de diferents sistemes estadístics, alguns d'ells no oficials i no extrapolables a tot el col·lectiu de la gent gran (com és el cas de dades procedents de Creu Roja o Càritas, per exemple).

Les dades presenten un **descens de la taxa de risc de pobresa de la gent gran que s'acostuma a atribuir al manteniment de les pensions**, però això no vol dir que la gent gran hagi augmentat la seva capacitat adquisitiva. El descens **s'explica sobretot per la davallada del llindar de pobresa** i per l'enfonsament de la resta de la població, no per la millora de la situació de les persones grans. **Cada vegada cal ser més pobre per ser considerat oficialment pobre** (el llindar de risc de pobresa l'any 2015 se situa en 9.667,3 euros, inferior als 10.090,8 euros de 2009). L'encariment de la vida no va acompanyat d'un increment de les pensions, per la qual cosa la situació de pobresa de la gent gran no millora. D'altra banda, segons dades d'entitats del tercer sector, el col·lectiu de gent gran esdevé un **puntal necessari en molts nuclis familiars**: hi ha famílies que compten amb les pensions de la gent gran per fer front a despeses bàsiques com l'habitatge o l'alimentació.

La gent gran també es veu afectada per la pobresa energètica. El 6% de les persones de 65 anys i més tenen problemes per mantenir el seu habitatge en una temperatura adequada, un percentatge que (tot i ser inferior al de la població total) s'ha duplicat des del 2013. Una vegada més, són les persones grans més vulnerables les que es veuen més afectades per aquesta situació.

El **deteriorament de l'estat de salut física i mental** que comporta l'envel·liment, especialment de les dones i, en aquest cas, de les dones grans, es pot veure agreujat en un context de crisi econòmica per l'increment de la vulnerabilitat i les dificultats que pateixen els entorns familiars de les persones grans.

En una edat en què s'hauria de poder gaudir de la jubilació, moltes persones grans han de fer front a responsabilitats com la cura d'altres persones grans (els seus pares, fins i tot) o dels néts per ajudar els seus fills. Fins i tot l'esperança de vida es veu afectada per la situació socioeconòmica, tal com ho mostren les significatives diferències entre barris a la ciutat de Barcelona, correlacionades amb el nivell d'ingressos.

La crisi ha tingut greus efectes sobre les polítiques públiques i **la repercussió de les retallades s'ha notat fortament en les prestacions de dependència**. La més important del RD 20/2012¹ és la que **posposa durant tres anys l'entrada al sistema** de les

¹ *Real Decreto-Ley 20/2012*, de 13 de julio, de *medidas para garantizar la estabilidad presupuestaria* y de fomento de la competitividad.

Informe INSOCAT per a la millora de l'acció social Núm. 7 | Gent gran: pobresa i vulnerabilitat

persones en situació de dependència moderada (grau 1). Altres mesures incideixen en l'oferta de les prestacions **disminuint la intensitat dels serveis** (menys hores d'ajuda domiciliària, menys hores de centre de dia) i indirectament reduint la qualitat dels serveis institucionalitzats (no exigència dels nivells professionals establerts, congelació de les plantilles de personal, etc.). La disminució dels pressupostos incideix en la reducció o el manteniment de les places, mentre el nombre de persones beneficiàries augmenta.

Les **prestacions monetàries** també s'han vist afectades en rebaixar-ne l'import, suprimir la bonificació de la quota de la Seguretat Social del cuidador familiar i aprovar una moratòria durant dos anys del pagament de les noves prestacions de cuidador familiar. L'**increment dels copagaments** ha afectat directament la butxaca dels usuaris i la disminució de l'aportació del nivell mínim per part de l'Estat espanyol ha afectat les finances autonòmiques.

En resum, les retallades del RD 20/2012 i altra normativa posterior ha minvat l'objectiu de la Llei de la dependència de garantir recursos adequats per a totes les persones en situació de dependència.

L'informe posa especial èmfasi en les pensions. La Llei de pensions assegura unes pensions mínimes, però les "bosses de pobresa" es concentren en aquelles persones que no tenen dret a una pensió contributiva i han de sol·licitar una pensió no contributiva (PNC), la qual no sempre els serà concedida atesos els requisits que s'exigeixen (anys de residència i límit d'ingressos de la unitat familiar). D'altra banda, la quantia de les PNC és tan baixa que el fet de ser-ne beneficiari no garanteix poder sortir de la situació de pobresa. La condició de dona i el règim de cotització (SOVI, autònoms) són altres factors de risc de pobresa.

Consideracions metodològiques:

Els informes INSOCAT utilitzen com a font de dades principal l'Enquesta de Condicions de Vida (ECV), consensuada a escala europea². Permet establir comparatives amb indicadors socials de la UE, tot i que disposem de poques dades comparatives per edat.

Segons l'Idescat, l'Enquesta de Condicions de Vida de 2013 incorpora novetats metodològiques que representen una millora en la informació recollida sobre els ingressos de les llars, ja que combina la informació proporcionada pels informants amb la dels registres administratius. Aquest canvi metodològic ha provocat, però, un trencament amb els resultats de les edicions anteriors. Per aquest motiu s'han realitzat noves sèries retrospectives dels principals indicadors des de 2009, perquè resultin comparables amb les dades de 2013.

Per elaborar aquest monogràfic també s'han consultat altres fonts, com l'Enquesta de Salut de Catalunya (ESCA), l'Enquesta de Condicions de Vida i Hàbits Saludables (en aquest cas les dades són 2011, a l'espera que l'any 2017 es publiquin dades actualitzades de 2016), l'Enquesta de Seguretat Pública de Catalunya, Estadístiques de dependència de l'IMSERSO i Estadístiques de la Seguretat Social.

També s'han consultat dades estadístiques no oficials com les dels Cercles de Comparació Intermunicipal i l'Observatori de la xarxa SAD de la Diputació de Barcelona i les d'entitats com Càritas o Creu Roja, ja que sobre gent gran i pobresa es disposa de poques dades

² En alguns casos, les dades aportades per l'Idescat no coincideixen amb les publicades per l'INE (ni per Eurostat, que pren com a referència aquestes últimes) perquè els càlculs de l'INE es basen en el total de la població de l'Estat espanyol, mentre que l'Idescat fa els càlculs en relació a les dades específiques de Catalunya. En el cas del llindar de pobresa, per exemple, aquesta diferència fa que variï la taxa de pobresa.

Informe INSOCAT per a la millora de l'acció social Núm. 7 | Gent gran: pobresa i vulnerabilitat

oficials i les del tercer sector resulten complementàries a l'hora d'interpretar la realitat. Són dades relatives a determinats segments de població, parcials i no representatives, per la qual cosa no són extrapolables al conjunt de la població. Ens permeten conèixer la realitat de les persones en situació de vulnerabilitat ateses per aquestes entitats, amb les limitacions que això comporta.

Aportacions qualitatives d'entitats del tercer sector social:

En aquesta edició de l'INSOCAT les dades quantitatives es complementen amb aportacions qualitatives de professionals d'entitats del sector, algunes d'elles membres d'ECAS. S'han obtingut a través d'un focus group amb l'objectiu de contrastar, ampliar i il·lustrar la realitat que mostren les dades. Han participat d'aquesta sessió:

- **Ana Cadiñanos**, departament de gestió de sistemes d'informació de l'àrea de drets socials de l'Ajuntament de Barcelona
- **Cari Ariño**, coordinadora d'habitatges de gent gran de l'Ajuntament de Barcelona
- **Carme Gargallo**, cap del programa de gent gran de Càritas Diocesana de Barcelona
- **Cristina Valls**, coautora de l'informe, sociòloga
- **Enric Ollé**, vocal portaveu i membre del grup de campanyes socials de la Federació d'associacions de gent gran de Catalunya (FATEC)
- **Enrique Peidró**, vocal del grup de campanyes socials i relacions institucionals de la Federació d'associacions de gent gran de Catalunya (FATEC)
- **Fina Castaño**, directora de l'Àrea de Promoció de la Autonomia i Atenció a la Dependència de Associació Benestar i Desenvolupament (ABD)
- **Gemma Rocés**, responsable de programes de dones, persones cuidadores i maltractaments de Creu Roja
- **Jordi Foix**, director de la Fundació Els Tres Turons i membre de la vocalia de pobresa d'ECAS
- **Josep Gómez**, departament de gestió de sistemes d'informació de l'àrea de drets socials de l'Ajuntament de Barcelona
- **Júlia Montserrat**, coautora de l'informe, doctora en Economia
- **Luis Berrios**, tècnic de Polítiques Socials de la Diputació de Barcelona
- **Samanta Dámaso**, directora del Centre Residencial d'Estada Limitada Els Alps de Suara Cooperativa
- **Teresa Crespo**, presidenta d'ECAS i membre de la vocalia de pobresa

2. ENVELLIMENT DEMOGRÀFIC

Definicions | Índex d'envelliment: Relaciona la població de 65 anys i més amb la menor de 15 anys. El valor de l'índex expressa el nombre de persones de 65 anys i més per cada 100 joves menors de 15 anys. | **Índex de sobreenvelliment:** Relació entre la població de 85 anys i més amb la població de 65 anys i més. El valor de l'índex expressa el nombre de persones de 85 anys i més per cada 100 persones de 65 anys i més.

Taula 1. Indicadors d'envelliment de la població a Catalunya 2010-2015

	% de persones de 65 anys i més	Índex d'envelliment	Índex de sobreenvelliment
2015	18,52	116,4	16,2
2014	18,29	114,6	15,6
2013	17,95	112,5	15,3
2012	17,44	109,8	14,9
2011	17,06	108,2	14,6
2010	16,78	107,6	14,1

Font: Idescat. Indicadors demogràfics. Anuari Estadístic de Catalunya

Taula 2. Distribució de les persones de 65 anys i més a Catalunya segons sexe 2010-2016 (%)

	Homes	Dones
2016	42,69 (p)	57,31 (p)
2015	42,62	57,38
2014	42,53	57,47
2013	42,45	57,55
2012	42,34	57,66
2011	42,27	57,73
2010	42,17	57,83

Font: Idescat. Padró Municipal d'Habitants. (p): provisionals

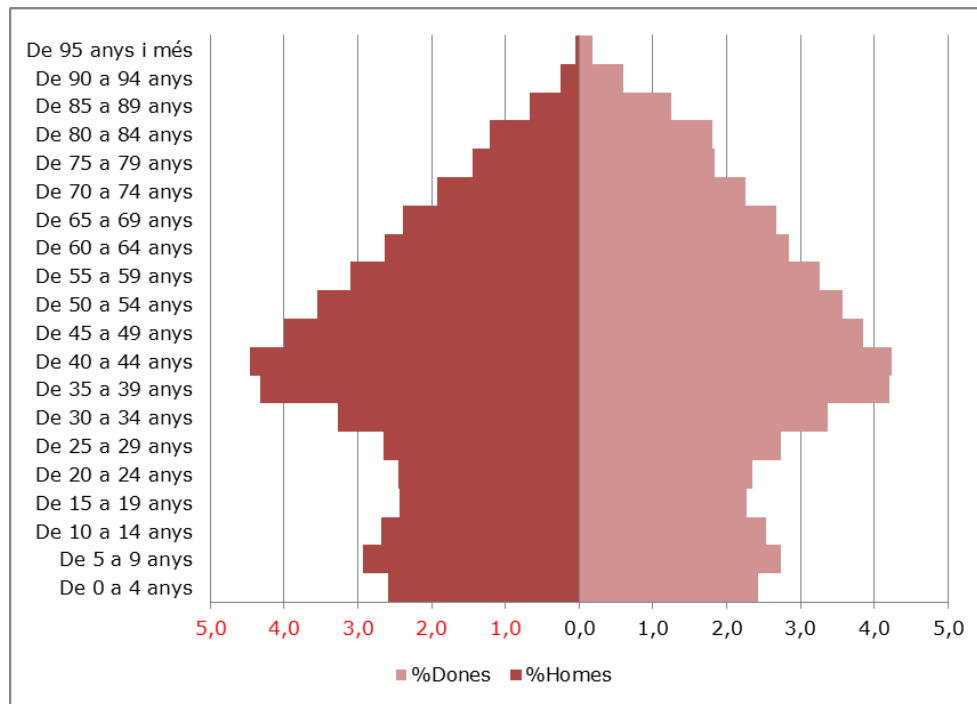
Taula 3. Evolució de la composició de la població de 65 anys i més a 1 de gener segons diferents escenaris. Catalunya. Escenari Mitjà*.

	% 65 anys i més	Dones per cada 100 homes de 65 i més	Dones per cada 100 homes de 85 i més
2013	17,4	135	218
2031	23,9	127	181
2051	30,8	123	166

Font: Idescat. Estimacions de població i projeccions de població 2013-2051

* Les projeccions d'Idescat presenten tres escenaris: baix, mitjà i alt. S'elaboren tres hipòtesis (alta, mitjana i baixa) per a cadascun dels components de la projecció: fecunditat, esperança de vida, migració interna, migració amb la resta d'Espanya i migració amb l'estranger.

Gràfic 1. Piràmide d'edats, Catalunya 2015

Font: Idescat. Estimacions de població

Anàlisi

- Les característiques de la població de 65 anys i més de Catalunya són molt similars a les d'altres països europeus. **El procés d'envelliment està present a totes les societats avançades** i té un impacte en l'estructura social i demogràfica de les societats. En els darrers anys **la població de 65 anys i més ha augmentat de manera progressiva**, la qual cosa es reflecteix a l'índex d'envelliment i a l'índex de sobreenvelliment. L'any 2010 la població major de 65 anys representava el 16,7% de la població, mentre que el 2015 ja representava el 18,5%.
- **La població de 65 anys i més continuarà augmentant en el futur** segons les projeccions de l'Idescat. En l'horitzó 2031 aquesta franja representaria el 23,9% de la població total, mentre que en l'horitzó 2051 representaria el 30,8% de la població. També es produirà un **procés de sobreenvelliment del col·lectiu de gent gran**. L'any 2015 la població major de 85 anys representa el 16,2% de la població major de 65 anys; l'any 2031, aquest percentatge seria del 17,1% i l'any 2051, del 22,1%.
- **El col·lectiu de gent gran es caracteritza per la seva feminització**, per la major presència de dones que d'homes en edat avançada. Segons les projeccions de l'Idescat, aquesta característica es mantindrà, però **es moderarà a causa de la millora de l'esperança de vida també en els homes**. En el present informe es fa un èmfasi especial en la perspectiva de gènere, ja que les dones grans, sovint cuidadores (de fills i néts) i amb una sobrecàrrega d'activitats domèstiques, pateixen més dificultats econòmiques (per manca d'ingressos propis per no haver cotitzat a la seguretat social) i problemes de salut crònics, com veurem més endavant.

3. POBRESA

3.1. Taxa AROPE (Taxa de risc de pobresa i exclusió social)

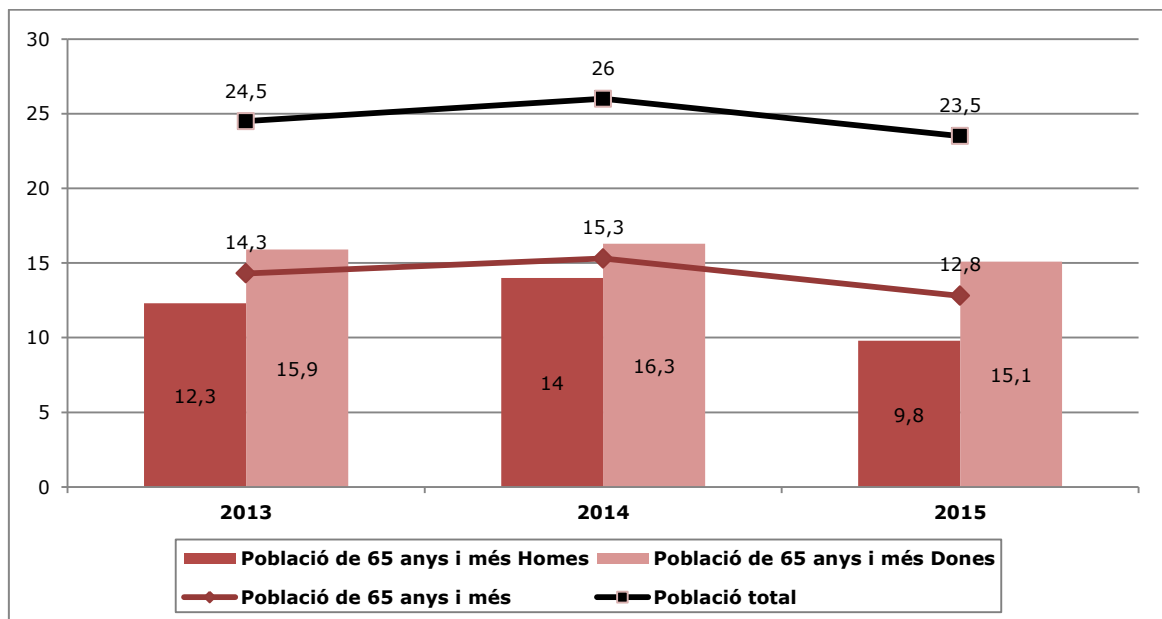
Definició | La taxa AROPE (acrònim de l'anglès *At-Risk-Of Poverty and Exclusion*) té en compte tres altres indicadors: la població que viu sota el llindar de pobresa (persones que viuen en llars amb una renda inferior al 60% de la mitjana de la renda nacional), la població afectada per una privació material severa (no poden permetre's el pagament de quatre dels següents nou ítems: hipoteca, lloguer o pagaments a termini; manteniment de l'habitatge a una temperatura adequada; una setmana de vacances l'any; un àpat amb carn, pollastre o peix cada dos dies; telèfon; televisió; rentadora; cotxe; despeses imprevistes) i la població amb baixa intensitat de treball per llar (nombre de mesos treballats durant l'any per part de tots els membres de la llar en edat laboral en relació als mesos que teòricament podrien treballar; una intensitat de treball igual o inferior a 0,20 es considera baixa).

Taula 4. Taxa AROPE de la població de 65 anys i més per sexe vs població total. Catalunya. 2013-2015 (%)

	Població de 65 anys i més			Població total		
	Total	Homes	Dones	Total	Homes	Dones
2015	12,8	9,8	15,1	23,5	23,3	23,8
2014	15,3	14,0	16,3	26,0	25,2	26,8
2013	14,3	12,3	15,9	24,5	24,9	24,1

Font: Idescat, a partir de dades de l'Enquesta de condicions de vida de l'INE

Gràfic 2. Taxa AROPE de la població de 65 anys i més per sexe vs població total. Catalunya. 2013-2015 (%)

Font: Idescat, a partir de dades de l'Enquesta de condicions de vida de l'INE

Informe INSOCAT per a la millora de l'acció social Núm. 7 | Gent gran: pobresa i vulnerabilitat

**Taula 5. Taxa AROPE de la població de 65 anys i més per sexe vs població total.
Comparació Catalunya, Espanya i UE. 2013-2015. (%)**

	Població de 65 anys i més			Població total		
	Catalunya	Espanya	UE	Catalunya	Espanya	UE
2015	12,8	13,7		23,5	28,6	
2014	15,3	12,2	17,7	26	29,2	24,5
2013	14,3	14,9	18,3	24,5	27,3	24,6

Font: Idescat, INE i Eurostat

Anàlisi

- **El percentatge de persones de 65 anys i més que es troben en risc de pobresa o exclusió social ha disminuït:** 12,8 % el 2015, 15,3% el 2014 i 14,3% el 2013. El motiu del descens no és una millora de la situació de les persones grans, sinó **l'empobriment general de la població:** la taxa és un valor relatiu i el llindar de la pobresa ha baixat en els darrers anys, per la qual cosa es pot "sortir estadísticament de la pobresa" rebent els mateixos ingressos (com pot passar amb les pensions, que es mantenen), a pesar que el cost de la vida augmenti.
- **La proporció de gent gran pobre és inferior al total de la població.** La taxa Arope de la gent gran és gairebé la meitat que la de la població total: 12,8% vs 23,5%. Això es deu als **efectes de les transferències socials i, particularment, de les pensions** en la contenció de la pobresa. El manteniment dels ingressos en un context que empitjora dibuixa aquesta imatge positiva que cal, però, relativitzar i valorar a la llum d'altres variables, com ara la "reagrupació familiar" a la llar dels avis a causa de la pèrdua d'ingressos per part dels fills, que sovint hi tornen amb els néts.
- Amb perspectiva de gènere, **les dones grans es troben en major risc de pobresa que els homes** majors de 64 anys. La causa són principalment les pensions més baixes que reben les dones pel fet de no haver cotitzat o haver tingut **trajectòries laborals més curtes, intermitents i amb salaris més baixos.**
- La taxa AROPE de les persones de 65 anys i més a Catalunya l'any 2015 (12,8%) és lleugerament inferior a la taxa espanyola (13,7%). El percentatge de **persones grans en risc de pobresa o exclusió social a Catalunya és inferior a la mitjana de la Unió Europea** (que era del 17,7% l'any 2014).

Aportacions qualitatives

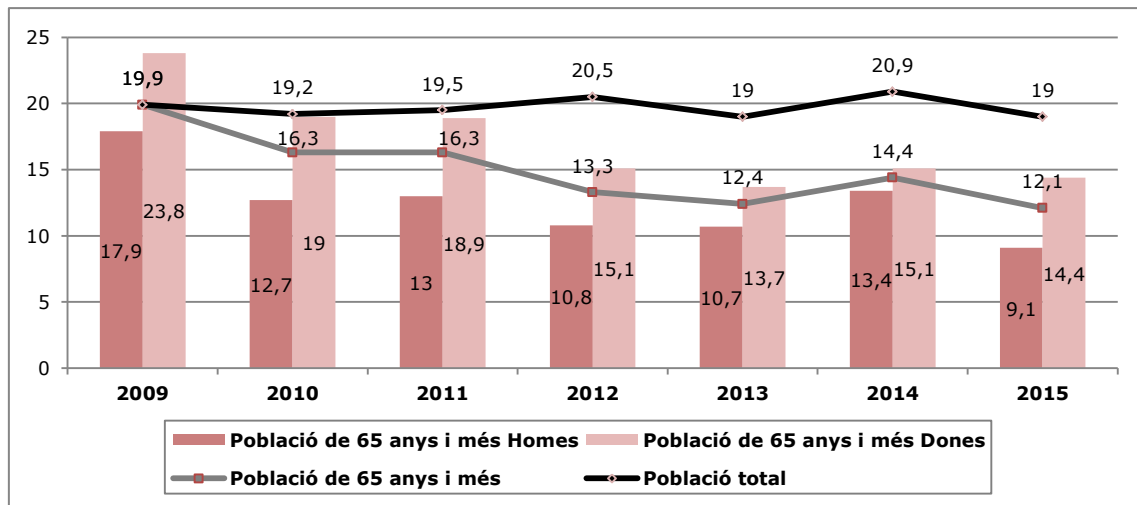
"Durant la crisi, quan tota la població ha patit molt, la majoria de la gent gran ha disposat d'una pensió que li ajudava a tirar endavant. A més no tenen les despeses de l'escola ni dels fills. Però quan comencen a tenir problemes de salut i necessiten una ajuda domiciliària, contractar un auxiliar, o anar a una residència... Això són molts diners de cop, i no tenen capacitat d'estalvi per afrontar aquestes despeses" **Carne Gargallo**, Càritas Diocesana

"La gent gran hem passat en pocs anys de ser els que pitjors condicions socioeconòmiques teníem a ser considerats els més afortunats, en comparació amb la resta de la població. En algunes cases és l'únic ingrés per les famílies; molta gent gran contribueix a cobrir despeses de la resta de la família, i això no està quantificat." **Enric Ollé**, FATEC

3.2. Taxa de risc de pobresa

Definició | Percentatge de persones que viuen en llars amb una renda disponible equivalent inferior al 60% dels ingressos medians corresponents al tipus de llar. L'equivalència es construeix sobre la base dels índexs de l'OCDE modificats.

Gràfic 3. Taxa de risc de pobresa a Catalunya. Població de 65 anys i més per sexe vs població total, 2009-2015 (%)

Font: Idescat. A partir de les dades de l'Enquesta de Condicions de Vida de l'INE. Sèries retrospectives 2009-2012 en base a 2013.

Taula 6. Renda mitjana anual per persona i per unitat de consum. Catalunya. Persones de 65 anys i més. 2013-2015

	Persona			Unitat de consum		
	Total	Homes	Dones	Total	Homes	Dones
2015	14.136	15.003	13.473	18.177	19.629	17.068
2014	13.757	13.763	13.752	17.616	18.063	17.274
2013	13.616	13.500	13.704	17.568	17.909	17.309

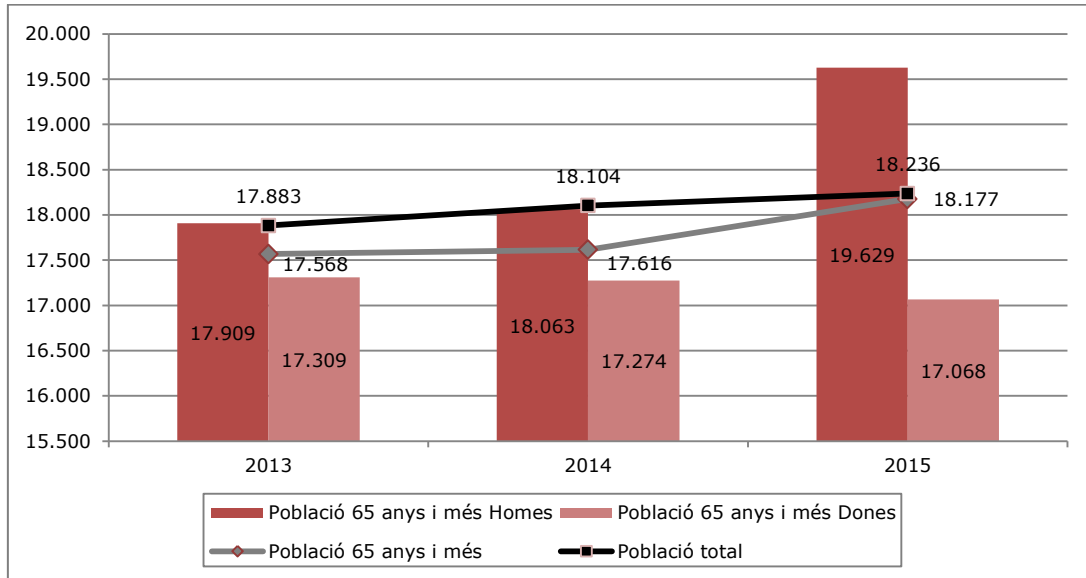
Font: Idescat. A partir de les dades de l'Enquesta de Condicions de Vida de l'INE

Taula 7. Renda mitjana anual per persona i per unitat de consum. Catalunya. Població total. 2013-2015

	Persona			Unitat de consum		
	Total	Homes	Dones	Total	Homes	Dones
2015	12.283	12.468	12.104	18.236	18.465	18.015
2014	12.205	12.271	12.141	18.104	18.264	17.950
2013	12.111	11.954	12.263	17.883	17.823	17.942

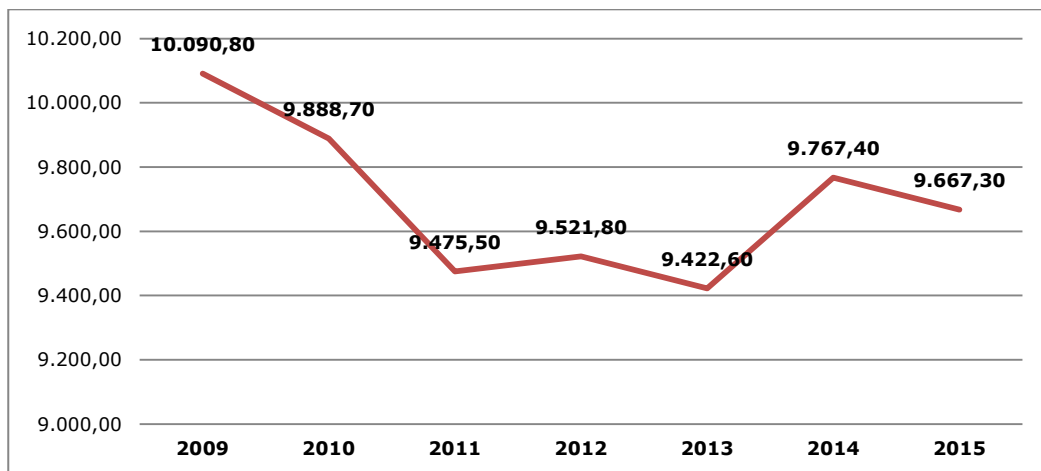
Font: Idescat. A partir de les dades de l'Enquesta de Condicions de Vida de l'INE

Gràfic 4. Evolució renda mitjana anual per unitat de consum. Persones de 65 anys i més per sexe vs població total

Font: Idescat. A partir de les dades de l'Enquesta de Condicions de Vida de l'INE

Gràfic 5. Evolució del llindar de risc de pobresa. Catalunya. 2009-2015

Font: Idescat. A partir de les dades de l'Enquesta de Condicions de Vida de l'INE
Sèries retrospectives 2009-2012 en base 2013

Anàlisi

- **El percentatge de població de 65 anys i més pobre ha disminuït progressivament** des de l'any 2009 (passant del 19,9% al 12,1% el 2015), però aquest descens no significa que ara la gent gran sigui menys pobre que fa sis anys, ja que com comentàvem a l'apartat anterior, **el llindar de risc de pobresa ha baixat** a causa de l'empobriment general (10.090€ el 2009, 9.667 el 2015).
- Arran de la crisi i la gran destrucció de llocs de treball, que ha deixat milers de llars sense ingressos (segons l'Enquesta de Població Activa, més de 200.000 persones viuen a Catalunya en habitatges sense perceptors d'ingressos), **les persones grans que disposen d'una pensió han de mantenir la família** i acaben repartint aquesta

Informe INSOCAT per a la millora de l'acció social Núm. 7 | Gent gran: pobresa i vulnerabilitat

prestació amb els fills i néts, desprenent-se fins i tot en ocasions dels estalvis que hagin pogut aconseguir al llarg de la vida.³

- A la llarga, la renda mitjana és probable que vagi baixant per la disminució de les pensions de la futura gent gran (en el capítol 8 s'explica l'efecte de la reforma laboral i la reforma de les pensions en el futur sistema de pensions). La taxa d'atur, els alts índex de temporalitat i els baixos salaris **posen en risc el sistema de pensions actual** i comportaran una **disminució dels ingressos de les pensions futures**.
- Si analitzem les dades amb **perspectiva de gènere**, les diferències s'observen especialment a partir dels 64 anys: la taxa de pobresa de les dones en aquesta franja és 5,3 punts superior a la dels homes, mentre que la diferència entre la població total és de 0,1 punts. Aquesta diferència té a veure amb les **cotitzacions, que generalment han estat força més baixes entre les dones** (a causa de trajectòries professionals curtes i/o intermitents, així com a salaris més baixos que els masculins), la qual cosa determina les pensions (vegeu capítol 8).
- La **diferència de renda mitjana anual per unitat de consum per raó de gènere augmenta entre la gent gran** a causa del que hem anat apuntant: pensions de viudetat molt minses i nivell de cotització baix per part de les dones que no han entrat plenament al mercat laboral o ho han fet amb salaris baixos i/o durant períodes breus o intermitents.

Aportacions qualitatives

"Antigament, quan una persona es feia gran, anava a viure amb la família. Ara es dona el cas de persones grans que es queden a casa seva, però que amb els seus ingressos han de mantenir dues llars, això implica que molts cops passin per privacions." **Cari Ariño**, Ajuntament de Barcelona

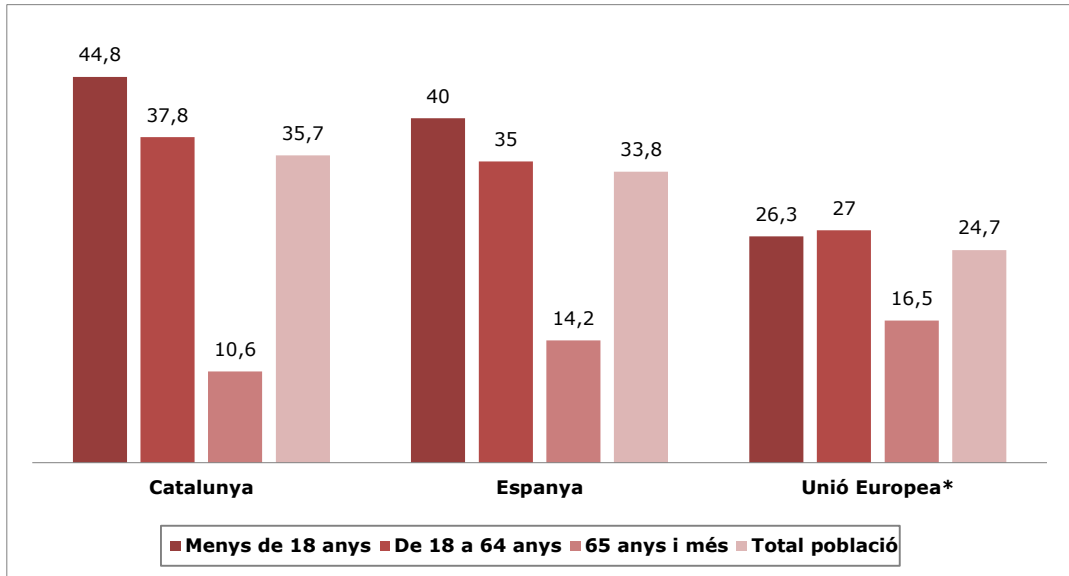
3.3. Pobresa severa

Definicions | Severitat de la pobresa: Percentatge de persones que viuen en llars amb una renda total disponible equivalent inferior al 40%, al 50% i al 70% de la mediana de la renda nacional disponible equivalent per a aquella llar. L'objectiu d'aquest indicador és mesurar el grau de sensibilitat de la taxa de risc de pobresa, posant-la en relació amb altres indicadors propers i permetent una major aproximació a la mesura de la pobresa i la pobresa extrema. El llindar definit per mesurar la taxa és del 60% i aquest indicador cerca els llindars contigus (70%, 50% i 40%), de tal manera que és possible veure com afecten petits canvis en la variació de la renda. | **Bretxa del risc de pobresa:** Mostra en percentatges la distància entre la mediana dels ingressos equivalents a la població en risc de pobresa i el llindar establert. És un valor relatiu que mostra "com de pobres són els pobres". Si el valor és elevat pot indicar una major diferència d'aquest grup respecte els que estan per sobre del llindar, o bé una elevada dispersió dels ingressos dins del grup de risc, cosa que implicaria una major desigualtat dins del grup. Per poder extreure conclusions globals cal combinar la bretxa de risc de pobresa amb els indicadors que fan referència als ingressos.

³ *Els avis, coixí de les famílies en temps de crisi* (13/04/2014, Ara)

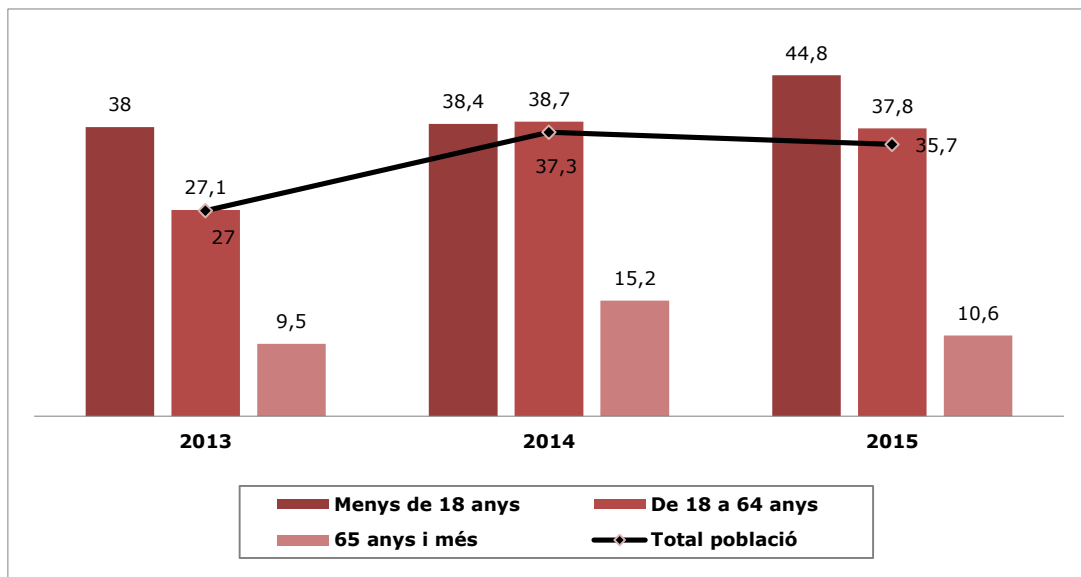
La crisi obliga un terç de la gent gran a donar suport als fills (15/06/2012, El Periódico de Catalunya)
Jornada 'Gent Gran i crisi: impactes i reaccions' (2013, Amics de la Gent Gran)

Gràfic 6. Bretxa del risc de pobresa per grups d'edat. Comparativa Catalunya, Espanya i Unió Europea, 2015 (%)

Font: Idescat, a partir de dades de l'Enquesta de condicions de vida de l'INE i Eurostat
 *Unió Europea: Dades 2014

Gràfic 7. Evolució de la bretxa del risc de pobresa de la població de 65 anys i més. Catalunya, 2013-2015 (%)

Font: Idescat, a partir de dades de l'Enquesta de condicions de vida de l'INE
 Nota: ruptura de sèrie el 2013

Taula 8. Perfil de persones grans ateses per Càritas Barcelona 2008-2015

	2008	2015
Sexe		
Homes	202	364
Dones	443	825
Nacionalitat		
Espanyola	208	1.026
Comunitària	3	33
Extracomunitària	6	120
Situació Legal		
Amb Permís	24	85
DNI/Comunitari	581	1.060
Sense permís	22	38
Per zona de naixement		
Espanya	379	937
Amèrica Central i Sud	50	147
Magreb	16	41
Resta d'Europa	8	40
Altres	192	24
Total persones grans ateses	645	1.189

Font: Càritas Barcelona

ANÀLISI

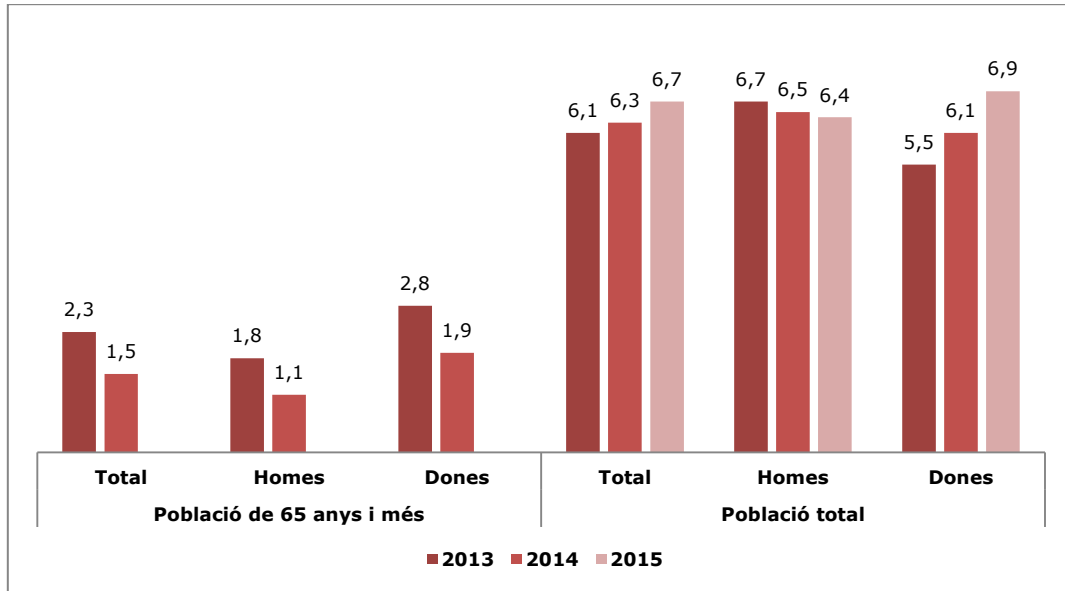
- Les **dades de pobresa severa resulten alarmants** per al conjunt de la població, tal com advertíem a l'INSOCAT núm. 6, si bé en el cas de la gent gran es registra una disminució entre el 2014 i el 2015, quan el 10,6% de la població catalana de 65 anys i més viu amb ingressos inferiors al 40% de la renda mediana. Respecte a 2013 **creix el nombre de persones en situació de pobresa extrema** en totes les franges d'edat, sent la franja de 65 anys i més la que menys pateix aquesta situació.
- Les memòries de Càritas i els informes anuals de Creu Roja permeten observar la **importància de la xarxa familiar** per afrontar la crisi: l'any 2012, una de cada quatre persones grans en situació de vulnerabilitat acollien alguns dels seus fills, néts o familiars a casa. El nombre de persones grans ateses per Càritas gairebé es duplica entre el 2008 i el 2015, i destaca especialment l'augment de persones grans de nacionalitat estrangera, sobretot llatinoamericana⁴.

3.4. Privació material severa

Definició | Percentatge de població que viu en llars que no es poden permetre com a mínim quatre dels següents nou ítems: pagar la hipoteca, lloguer o pagaments a termini; mantenir l'habitatge a una temperatura adequada; una setmana de vacances l'any; un àpat amb carn, pollastre o peix cada dos dies; telèfon; televisió; rentadora; cotxe; fer front a despeses imprevistes, segons indica la taxa AROPE.

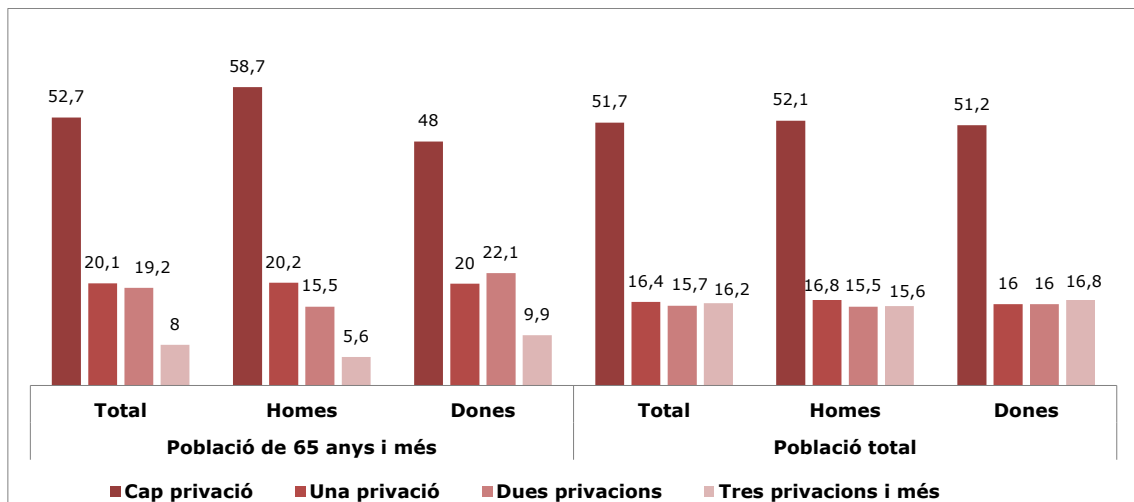
⁴ Memòries Caritas Barcelona 2008-2015.

Gràfic 8. Població de 65 anys i més amb privació material severa vs població total. Catalunya, 2013-2015 (%)

Font: Idescat, a partir de dades de l'Enquesta de condicions de vida de l'INE
 Les dades de població de 65 anys i més corresponents a 2015 són poc significatives per al càlcul

Gràfic 9. Nombre de privacions materials de la població de 65 anys i més vs població total. 2015 (%)

Font: Idescat, a partir de dades de l'Enquesta de condicions de vida de l'INE

Taula 9. Població amb privació material per tipus de privacions, 65 anys i més vs. població total. Catalunya, 2013-2014 (%)

Privació material	Població 65 anys i més			Població total		
	2013	2014	2015	2013	2014	2015
Vacances mínim una setmana l'any	38,3	38,6	36,7	43,6	42,6	37,1
Carn, pollastre o peix almenys cada dos dies	2,8	1,4	1,6	2,0	3,1	1,7
Mantenir l'habitatge a temperatura adequada	3,3	6,7	6,1	5,2	9,3	8,7
Capacitat per fer-se càrrec de despeses imprevistes	29,7	35,7	34,1	40,0	41,1	38,0
Retards en pagament de despeses relacionades amb l'habitatge principal	3,6	3,6	2,6	9,8	9,9	11,1
No es pot permetre disposar de cotxe	1,7	2,0	3,3	7,3	6,6	6,9
No es pot permetre disposar d'ordinador personal	2,7	2,2	2,1	6,4	5,7	5,3

Font: Idescat, a partir de dades de l'Enquesta de condicions de vida de l'INE

Nota: No es mostra l'evolució anual des de l'inici de la crisi econòmica a causa de modificacions metodològiques que han comportat un trencament de sèrie (vegeu nota metodològica).

Taula 10. Població amb privació material per tipus de privacions a Catalunya, 2015 (%) Població de 65 anys i més per sexe

Privació material	Homes	Dones	Total
Vacances mínim una setmana l'any	31,9	40,3	36,7
Carn, pollastre o peix almenys cada dos dies	1,5	1,6	1,6
Mantenir l'habitatge a temperatura adequada	5,0	6,9	6,1
Capacitat per fer-se càrrec de despeses imprevistes	27,9	38,8	34,1
Retards en pagament de despeses relacionades amb l'habitatge principal	1,4	3,5	2,6
No es pot permetre disposar de cotxe	2,3	4,1	3,3
No es pot permetre disposar d'ordinador personal	1,3	2,7	2,1

Font: Idescat, a partir de dades de l'Enquesta de condicions de vida de l'INE

Taula 11. Població segons la dificultat d'arribar a final de mes a Catalunya, 2015. Per sexe i edat. (%)

	Homes		Dones		Total	
	65 anys i més	Total	65 anys i més	Total	65 anys i més	Total
Amb molta dificultat	...	12,5	9,6	13,2	8,1	12,9
Amb dificultat	12,7	18,8	23,2	21,9	18,7	20,4
Amb certa dificultat	37,1	29,7	32,5	28,4	34,5	29,0
Amb certa facilitat	33,4	27,1	23,9	25,3	28,0	26,2
Amb facilitat	9,0	11,4	9,3	10,5	9,2	11,0
Amb molta facilitat	0,6

Font: Idescat, a partir de dades de l'Enquesta de condicions de vida de l'INE
... Dades poc significatives per al càlcul

Informe INSOCAT per a la millora de l'acció social Núm. 7 | Gent gran: pobresa i vulnerabilitat

Anàlisi

- El 47,3% de la gent gran pateix alguna privació material l'any 2015 i d'aquests, el 19,2% pateix dues privacions materials. La privació material que afecta més la població de 65 anys i més és no poder fer una setmana de vacances l'any i **no poder fer-se càrrec de les despeses imprevistes** (la gent gran té poca capacitat d'estalvi ja que els seus ingressos depenen majoritàriament de les pensions).
- L'increment percentual més significatiu des de 2013 s'observa en la **dificultat per mantenir l'habitatge a una temperatura adequada**: el 2014 es duplica el percentatge de persones grans que pateixen aquesta privació (passa del 3,3 al 6,7%), i el 2015 es redueix lleugerament (6,1%, amb una diferència important entre homes i dones: 5 i 6,9%, respectivament).
- Només el 9,2% de la població de 65 anys i més arriba amb facilitat a final de mes i, amb perspectiva de gènere, **les dones tenen més dificultats per arribar a final de mes** que els homes.
- L'any 2014 Creu Roja va multiplicar per quatre el nombre de beneficiaris en la franja de 65 anys i més: un total de 11.686 persones grans van rebre lots de productes bàsics, estufes o ajudes per pagar les factures d'aigua, llum i gas.

Aportacions qualitatives

"La gent més gran ha viscut la postguerra i sembla que tingui una major tolerància a l'escassetat que persones més joves." **Cari Ariño**, Ajuntament de Barcelona

"La nostra generació ha passat moltes penúries, però si podem, no ens privem de res. Les privacions arriben quan veiem que la nostra família necessita ajuda." **Enric Ollé**, FATEC

"Són clarament les dones les que tenen més privacions materials, això està íntimament lligat als seus ingressos, més baixos que els dels homes", **Teresa Crespo**, ECAS

"Al llistat de privacions es troben a faltar les qüestions lligades a l'adaptació de l'habitatge, per la pèrdua progressiva de mobilitat de les persones grans, com ara canviar la banyera per un plat de dutxa. En canvi és una generació que potser té la cultura de les vacances com les més joves." **Samanta Dámaso**, Suara

"Hi ha necessitats bàsiques per persones grans relacionades amb la salut que són específiques per a aquest col·lectiu, com ara la podologia o altres aspectes de cura personal, no estan contemplades." **Gemma Rocés**, Creu Roja

"No es pot considerar l'accessibilitat, el disposar d'escales adaptades per exemple, com una despesa imprevista. Poder baixar al carrer és una necessitat bàsica." **Josep Gómez**, Ajuntament de Barcelona

"Com a proposta per a futurs anàlisis cal indicar que les condicions de vida de les persones grans no són les mateixes que les de la resta de la població i que caldria una adaptació del llistat de privacions a les especificitats del col·lectiu." **Teresa Crespo**, ECAS

3.5. Capacitat redistributiva de les transferències socials

Definició | L'indicador pretén quantificar l'esforç que realitza el sistema de protecció social en la reducció de la pobresa. Es prenen com a referència els ingressos comptabilitzats en tres moments: abans de totes les transferències socials, després de les pensions de jubilació i supervivència, i després de totes les transferències socials.

Taula 12. Taxa de risc de pobresa abans i després de transferències socials per sexe i edat. 2015 (%)

	Homes				Dones				Total			
	Menys de 18 anys	De 18 a 64 anys	65 anys i més	Total	Menys de 18 anys	De 18 a 64 anys	65 anys i més	Total	Menys de 18 anys	De 18 a 64 anys	65 anys i més	Total
Abans de totes les transferències	35,1	32,2	83	40,7	35,9	32	87,1	43,5	35,5	32,1	85,3	42,1
Després de pensions, abans d'altres transferències	33,6	25,6	10,9	24,9	34,3	24,3	18,1	24,9	33,9	24,9	15	24,9
Després de totes les transferències	29,9	17,9	9,1	18,9	28,8	17,6	14,4	19,0	29,4	17,8	12,1	19,0

Font: Idescat, a partir de l'Enquesta de condicions de vida de l'INE

Anàlisi

- **Les transferències socials redueixen de manera significativa la taxa de risc de pobresa de la gent gran:** si no fos per aquestes transferències, el 85,3% de les persones grans de Catalunya serien pobres. Les pensions expliquen el gruix de la reducció: gràcies a les prestacions per jubilació, la taxa de pobresa baixa fins el 12,1%. Amb perspectiva de gènere, però, s'observa una diferència important entre dones i homes: donat que les pensions depenen de la cotització a la seguretat social, la taxa de pobresa en els homes baixa fins el 10,9%, mentre que la de les dones es manté en el 18,1%.
- Les pensions són la prestació amb major volum i capacitat de cobertura del sistema de protecció, tot i que hi ha **altres transferències** (prestacions d'atenció a la dependència, d'invalidesa, familiars, etc.) que també **contribueixen a reduir el risc de pobresa** de la gent gran, fins el 14,4% en el cas de les dones, 9,1% en el dels homes.
- L'impacte positiu de les transferències socials en la gent gran (vinculat al sistema de pensions) no el trobem en altres col·lectius com la infància o les famílies, que no reben prestacions de caràcter universal. Les principals limitacions d'aquest sistema de protecció públic tenen a veure amb la **lògica contributiva de les pensions**, que fa que estiguin condicionades per la història laboral, i amb la freqüent presència de factors que, malgrat incidir en la situació econòmica de les persones grans, no tenen un reflex en la quantia rebuda, com ara els **problemes de salut**, la **pèrdua d'autonomia** o, especialment en els darrers anys a causa de la crisi, el retorn a la llar dels fills i fins i tot els néts o la necessitat d'ajudar-los econòmicament.

4. HABITATGE

4.1. Règim de tinença i problemes a l'habitatge

Definicions | Règim de tinença a l'habitatge: Sistema a través del qual la ciutadania es pot proveir d'habitatge: compra, lloguer, cessió d'ús, okupació, etc. | **Despeses de l'habitatge:** inclou lloguers, lloguers subjectius, despesa total de l'habitatge, interessos, assegurances i despeses corrents (aigua, llum, combustible...).

Taula 13. Règim de tinença de l'habitatge on viu la gent gran. Catalunya 2015 (%)

Propietat sense hipoteca	80,9
Propietat amb hipoteca	7,1
Lloguer a preu de mercat	5,9
Lloguer a preu inferior al de mercat	3,6
Cessió gratuïta	2,5

Font: Microdades ECV – INE 2015

Taula 14. Problemes a l'habitatge de persones de 65 anys i més. Barcelona, 2011 (%)

	Propietat	Lloguer
Goteres, humitats en parets, podridura en terres, sostres o finestres	10,1	23,6
Problemes en estructura o aluminosi	4,2	7,0
Manca d'espai	4,3	22,1
Manca de llum natural	7,0	13,9
Manca d'ascensor (segon pis o més)	10,52	21,3

Font: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2011

Anàlisi

- A Catalunya està molt arrelada la cultura de la propietat, tal com il·lustra el fet que **el 88% de les persones grans són propietàries del seu habitatge**, davant un 9,5% que viu de lloguer. Donat que només un 7,1% està pagant encara una hipoteca, es pot pensar que la gran majoria disposa d'un bon marge dels seus ingressos per destinar a la resta de despeses de la llar i a altres conceptes.
- Les darreres dades disponibles sobre les condicions residencials mostren que **la gent gran que viu de lloguer ho fa en pitjors condicions** que els que viuen en un habitatge de propietat, segons l'Enquesta de Condicions de Vida i Hàbits Saludables de la població.
- Els **problemes en l'habitatge** –goteres, humitats, podridures, etc.– **tenen efectes en la salut** de la gent gran, tal com constata per exemple l'informe *Crisi econòmica i salut* (Sociedad Española de Salud Pública y Administración Sanitaria, 2014), que identifica les conseqüències que es poden derivar d'una situació de pobresa energètica i relaciona les males condicions de l'habitatge amb patologies com les al·lèrgies, les malalties respiratòries i l'ansietat o la depressió.
- Tal com veïem a la Taula 13, **les dones arriben a final de mes amb major dificultat que els homes**: mentre que un 3,5% de les dones tenen retards en el pagament de les despeses relacionades amb l'habitatge, en el cas dels homes el percentatge baixa fins l'1,4%.

Informe INSOCAT per a la millora de l'acció social Núm. 7 | Gent gran: pobresa i vulnerabilitat

- Donat que les dades del CGPJ sobre persones afectades per execucions hipotecàries publicades no mostren el perfil d'edat i sexe, s'han consultat dades secundàries i segons un estudi elaborat per l'Observatori DESC i la PAH (*Emergència habitacional a Catalunya 2015*) **el 10% de les persones amb dificultats per pagar la hipoteca són jubilades.**

Aportacions qualitatives

"En termes de futur, trobem que actualment la major part de la gent gran té un pis en propietat. És probable que d'aquí uns 10 anys aquest no sigui el cas majoritari.", **Carme Gargallo**, Càritas

"La demanda d'habitatges amb serveis per gent gran és molt alta. Actualment s'atenen unes 1.400 persones, i es crearan més habitatges d'aquest tipus, però cal cercar alternatives perquè es reben moltes peticions." **Cari Ariño**, Ajuntament de Barcelona

"Antigament la gent gran podia utilitzar la fórmula de la hipoteca inversa per poder pagar-se la residència, però actualment la rendibilitat és tan baixa que gairebé ja no es fan." **Júlia Montserrat**, doctora en economia

"Tot i ser minoritàries comencen a haver iniciatives per crear cooperatives d'habitatge, potser l'economia social i solidària pot trobar solucions per canviar el model actual a llarg termini." **Teresa Crespo**, ECAS

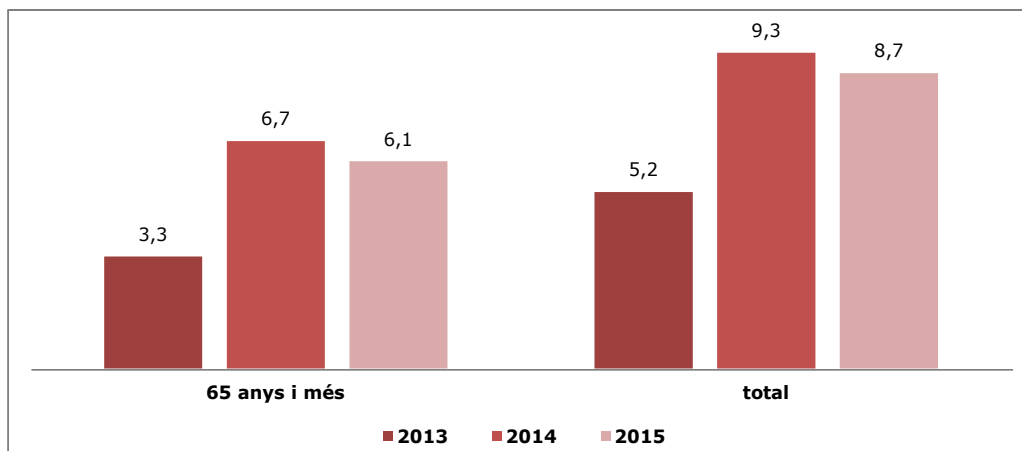
"Un dels projectes de la nostra entitat és la unitat de convivència, en què persones grans conviuen al mateix pis, comparteixen cuina, tenen un lavabo adaptat i professionals de serveis. La llista d'espera és molt alta.", **Carme Gargallo**, Càritas

"Quan les persones grans tenen problemes econòmics poden acabar compartint pis amb gent poc recomanable, que arriba fins i tot a aprofitar-se de la situació, de la vulnerabilitat i de la necessitat de companyia per quedar-se amb part de la pensió." **Samanta Dámaso**, Suara

4.2. Pobresa energètica

Definició | Actualment no hi ha una definició consensuada, però s'entén que la pobresa energètica és la dificultat o la incapacitat de mantenir la llar en unes condicions adequades de temperatura (18°C a l'hivern i 25°C a l'estiu) i/o de cobrir les despeses que generen altres subministres necessaris per a la vida quotidiana (aigua, llum i gas).

Gràfic 10. Evolució del nombre de persones de 65 anys i més que no poden mantenir el seu habitatge a una temperatura adequada vs. Població total. Catalunya, 2013-2015 %

Font: Idescat, a partir de dades de l'Enquesta de condicions de vida de l'INE

Anàlisi

- Segons diferents estudis⁵, un dels col·lectius que més pateix la pobresa energètica és la gent gran, especialment les persones grans que viuen soles⁶.
- Entre 2013 i 2015 gairebé **es duplica el nombre de persones grans que no poden mantenir el seu habitatge a una temperatura adequada**, passant del 3,3% el 2013 al 6,1% el 2015. Aquest augment segueix la tendència de la població general; segons aquestes dades, a Catalunya hi ha un 8,7% de pobres energètics.
- Segons els Observatoris de Vulnerabilitat de Creu Roja, el percentatge de persones grans ateses per l'entitat amb dificultats per mantenir el seu habitatge a una temperatura

⁵ L'energia com a dret. Com afrontar la pobresa energètica. Debats Catalunya Social núm 38, setembre 2014. Taula d'Entitats del Tercer Sector. Habitatge i col·lectius vulnerables. Observatori de Vulnerabilitat de la Creu Roja a Catalunya. 5è estudi. Juliol 2013.

⁶ Hi ha poques dades estadístiques oficials per conèixer el perfil de persones que pateixen pobresa energètica a Catalunya. Idescat disposa de dades sobre la població amb privació material severa a Catalunya, que inclou aquelles persones que tenen unes condicions de vida restringides per la manca de recursos i que no es poden permetre, entre d'altres, pagar les factures dels serveis públics o mantenir la llar a una temperatura adequada. Entitats del tercer sector expliquen que la pobresa energètica acostuma a ser producte de la combinació de tres factors: baix nivell de renda, qualitat insuficient de l'edifici (aïllament tèrmic inadequat, mala climatització, humitats,...) i preus elevats dels subministres (electricitat, gas i/o aigua). Vegeu l'Informe sobre la Pobresa Energètica a Catalunya publicat pel Síndic de Greuges (octubre 2013).

Informe INSOCAT per a la millora de l'acció social Núm. 7 | Gent gran: pobresa i vulnerabilitat

adequada va augmentar del 16% al 40% entre 2012 i 2013. Tot i així, es tracta del col·lectiu menys afectat si es compara amb altres franges d'edat.

- Els talls d'aigua o llum poden fer augmentar les xifres de pobresa energètica. Tot i la manca de dades oficials, l'any 2015 a Catalunya més de 16.000 persones van sol·licitar a l'Agència Catalana de Consum que no se'ls tallés la llum. L'Aliança contra la Pobresa Energètica denuncia que hi ha **més de 400 talls de subministrament d'energia al dia** a Catalunya⁷. L'Associació Benestar i Desenvolupament denuncia que el 75,6% de les llars que atèn a l'Àrea Metropolitana de Barcelona pateixen pobresa energètica⁸.
- Segons el Col·legi de Treball Social i ABD⁹, hi ha **poca informació sobre el bo social energètic**, malgrat que la Llei 24/2015 de mesures urgents per afrontar l'emergència en l'àmbit de l'habitatge i la pobresa energètica estableix que **les empreses subministradores han de sol·licitar l'informe als serveis socials** abans de fer un tall d'aigua, gas o llum i, si es compleixen els requisits d'exclusió residencial, no es procedirà a la interrupció del subministrament i s'oferiran ajuts a fons perdut. A més, la llei estableix que l'empresa subministradora ha d'informar dels drets relatius a la pobresa energètica. **El 80% de les llars que tenen dret a bo social no el tenen tramitat**, en bona part per desconeixement o per les dificultats burocràtiques¹⁰.

Aportacions qualitatives

"La quantia de les pensions és insuficient per fer front al pagament dels subministraments bàsics.", **Cari Ariño**, Ajuntament de Barcelona

"Hi ha persones que no encenen la calefacció perquè no els hi pugui la factura, però igualment han de pagar els mínims imposats en la tarifa contractada." **Fina Castaño**, ABD

"Tot i que la taxa de patiment energètic sigui inferior en la franja a partir dels 65 anys, l'impacte en la salut de no poder mantenir la llar a una temperatura adequada és molt més elevat per les persones grans que per les joves." **Josep Gómez**, Ajuntament de Barcelona

⁷ 9% de pobres energètics. (25/07/2016). El Punt Avui

⁸ El 75,6% de los atendidos por ABD sufren pobreza energética en Barcelona. (03/12/2015). Europa Press. Notícia basada en la presentació de l'informe *Cruixir de dents. La vivència de la pobresa energètica a l'Àrea Metropolitana de Barcelona*. Associació Benestar i Desenvolupament. Desembre, 2015. Per aquest informe s'han recollit dades amb enquestes a una mostra de 580 usuaris.

⁹ Dictamen sobre la implantació de la Llei 24/2015, de mesures urgents per afrontar l'emergència en l'àmbit de l'habitatge i la pobresa energètica. Col·legi Oficial de Treball Social de Catalunya, 2016. *Cruixir de dents. La vivència de la pobresa energètica a l'Àrea Metropolitana de Barcelona*. Associació Benestar i Desenvolupament. Desembre, 2015.

¹⁰ La Diputació de Barcelona actua contra la vulnerabilitat energètica. Nota de premsa (05/07/2016), Primer Congrés Català de Pobresa Energètica

4.3. Problemes per fer front a les despeses de l'habitatge principal

Ajuts concedits per a pagar el lloguer a les persones amb dificultats per afrontar els pagaments. Persones de 65 anys i més vs població total. Catalunya (2008-2015)

	Ajuts a persones de 65 anys i més	Ajuts a la població total
2015	4.530 (11,82%)	38.299
2014	3.583 (19,8%)	18.049
2013	4.080 (21,5%)	18.949
2012	3.704 (20,6%)	17.993
2011	3.956 (18,9%)	20.886
2010	4.505 (15,4%)	29.182
2009	3.836 (15,5%)	24.853
2008	2870 (15,6%)	18.433

Font: Secretaria d'habitatge. Generalitat de Catalunya

- Els **ajuts del lloguer a persones grans segueixen una tendència a l'alça** des de l'inici de la crisi, si bé amb variacions interanuals que en algun cas van a la baixa. Les dades de Càritas i Creu Roja també evolucionen en aquesta línia, amb un increment de les ajudes a persones grans en qüestió de **necessitats residencials i pobresa energètica** (Càritas Barcelona ha doblat el nombre de persones ateses per motius d'habitatge i lloguer¹¹).
- El nombre d'**ajuts** concedits per a pagar el lloguer a les persones amb dificultats per afrontar els pagaments **s'ha incrementat en major mesura en el total de població**, mentre que aquest increment ha estat menor en la població major de 65 anys.

Aportacions qualitatives

"L'increment dels ajuts no dona una resposta real a les necessitats de la gent gran en matèria d'habitatge. Per aquest col·lectiu, sortir a passejar és una de les principals activitats de lleure i la manca d'ascensor als edificis és una barrera arquitectònica important per ells."
Luis Berrios, Diputació de Barcelona

¹¹ Anàlisi Llars i Persones ateses per Càritas Barcelona (2008-2015)

4.4. Forma de convivència

Taula 15. Persones de 65 anys i més segons forma de convivència més comú a Catalunya. 2013-2015 (%)

	2013	2014	2015
Parella sense fills	47,3	47,6	48,1
Persones que viuen soles	23,8	23,0	22,4
Persones que conviuen en parella i amb algun fill	11,9	13,7	13,2
Persones que no conviuen en parella però formen nucli amb algun fill	7,3	6,7	7,9
Amb altres parents	7,5	7,3	6,8
Amb altres no parents	1,7	1,3	1

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Enquesta Contínua de Llars, INE

Taula 16. Persones de 65 anys i més i 85 anys i més que viuen soles, per sexe. Catalunya, 2015 (%)

	Homes	Dones	Total
65 anys i més	12,6%	29,9%	24,2%
85 anys i més	22,5%	42,8%	36,3%

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Enquesta Contínua de Llars, INE

Taula 17. Nombre de llars amb persones grans ateses per Càritas Barcelona. 2008-2015

Per convivència	2008	2015
Monoparental	19 (3,39%)	103 (9,3%)
Parella amb fills	69 (12,32%)	111 (10,05%)
Parella sense fills	40 (7,14%)	117 (10,59%)
Parents que viuen junts	87 (15,54%)	136 (12,31%)
Persona sola	337 (60,18%)	638 (57,74%)
Total de llars ateses	560	1.105

Font: Càritas Barcelona

Anàlisi

- La forma de convivència més comuna entre les persones de 65 anys i més que viuen en llars familiars és de parella sense fills (48,1%), seguida per les persones soles (22,4%) i per les persones que conviuen en parella i amb algun fill (13,2%). A partir dels 85 anys, la forma de convivència més habitual és viure sol (33,3%), i amb perspectiva de gènere les dones més grans són les que pateixen més situacions de soledat.
- Respecte a 2013 s'observa un **lleuger increment de les persones grans que viuen amb algun fill**. L'any 2015 el 13,2% de la gent de 65 anys i més conviuen amb parella i amb algun fill (el 2013 era un 11,9%) i el 7,9% forma nucli amb algun fill (7,3% el 2013). Aquestes dades poden il·lustrar la tendència a la **reunificació sota un mateix sostre de diferents generacions** després que els fills s'haguessin emancipat, a causa

Informe INSOCAT per a la millora de l'acció social Núm. 7 | Gent gran: pobresa i vulnerabilitat

de la impossibilitat de mantenir dos habitatges. Un estudi de Creu Roja¹², recull que una de cada tres persones grans han ajudat per primera vegada a la família en els darrers dos anys: 20% amb un ajut econòmic i 6% acollint algun familiar a casa.

- La convivència de diferents generacions després d'haver viscut separades i com a opció no voluntària, per motius bàsicament econòmics, té una sèrie d'**efectes en la qualitat de vida** i pot dificultar independència de les persones grans.
- Les dades de Càritas Barcelona mostren com des de l'inici de la crisi hi ha hagut un **increment notable de persones grans ateses que viuen en llars monoparentals** (aquelles en què la persona principal és un home o dona amb fills). Es constata la tendència a l'**augment de persones grans vulnerables que viuen amb els seus fills i néts**.

Aportacions qualitatives

"El grau de dependència de la persona és important en quant a la convivència. Quan la persona gran és un actiu que porta els néts a l'escola i prepara els menjars hi ha menys problemes que quan se l'ha d'atendre perquè no pot caminar i és dependent. Aquesta situació els fa més vulnerables". **Josep Gómez**, Ajuntament de Barcelona

"Les persones en actiu tenen situacions molt precàries, llavors els seus pares intenten cobrir on no arriben, fent-se càrrec dels néts o aportant diners. Hi trobem persones que amb 70 anys tenen uns horaris i activitats semblants a les d'un treballador no remunerat. D'això la convivència també se'n ressenteix." **Jordi Foix**, els Tres Turons

"El conflicte de convivència prové de la diferència dels hàbits. El major temps de convivència és una variable que afecta al clima familiar." **Luis Berrios**, Diputació de Barcelona

"La regressió a convivències anteriors sol ser forçada. Les persones grans que són autònomes prefereixen viure soles, si van amb altres és per obligació. I moltes voltes hi ha la promesa de fer-se companyia i que les coses aniran millor, però finalment no és així." **Cari Ariño**

"La tensió familiar augmenta amb els problemes econòmics i la precarietat. Actualment veiem més casos de maltractaments a gent gran per part dels propis fills o néts." **Gemma Rocés**, Creu Roja

¹² *L'impacte de la crisi en les persones grans*. Observatori de la Vulnerabilitat de la Creu Roja a Catalunya. Juny 2012.

5. SALUT

5.1. Esperança de vida

Definicions | Esperança de vida: Nombre d'anys que, de mitjana, pot esperar viure una generació de nounats si les condicions de mortalitat no varien en el futur. | **Esperança de vida als 60 anys:** Nombre d'anys que, de mitjana, pot esperar viure una generació de persones de 60 anys si les condicions de mortalitat per edat de l'any o del període especificat no varien durant la resta de la seva vida.

Taula 18. Esperança de vida al néixer, per sexe. 2013

	Homes	Dones	Total
Catalunya	80,3	86	83,2
Espanya	80,2	86,1	83,2
Zona euro	78,9	84,3	81,7
Unió Europea	77,8	83,3	80,6

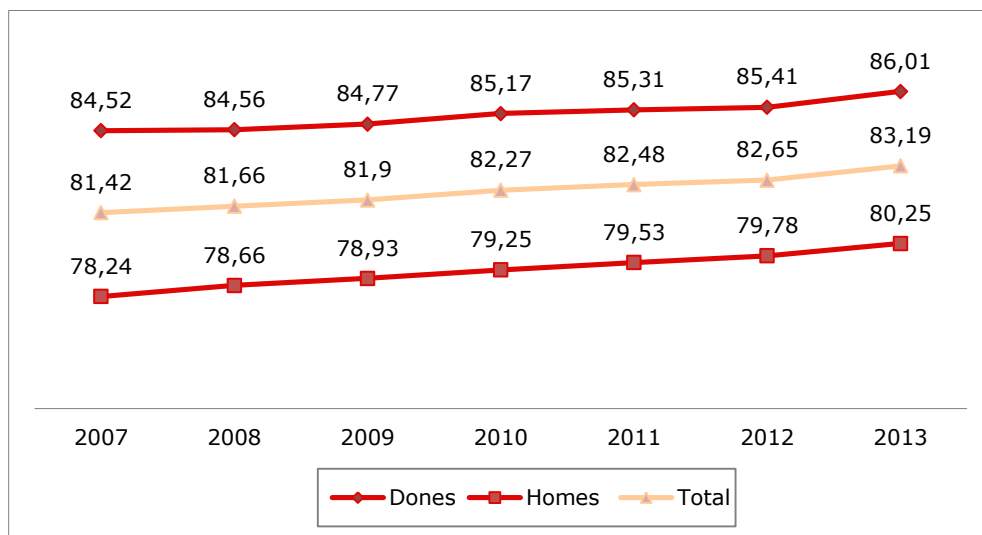
Font Catalunya: Idescat, Departament de Salut. Font Espanya, zona euro i Unió Europea: Eurostat.

Taula 19. Esperança de vida als 60 anys, per sexe. 2013

	Homes	Dones	Total
Catalunya	23,1	27,7	25,5
Espanya	23,1	27,9	25,6
Zona euro	22,4	26,4	24,5
Unió Europea	21,7	25,6	23,8

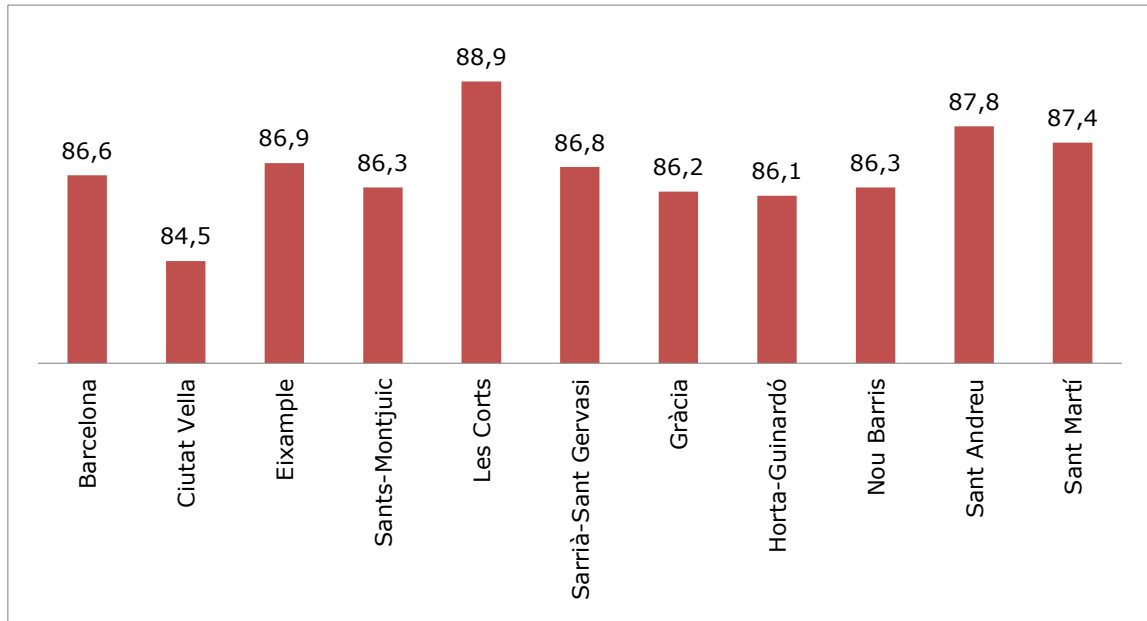
Font Catalunya: Idescat, Departament de Salut. Font Espanya, zona euro i Unió Europea: Eurostat.

Gràfic 11. Esperança de vida en néixer a Catalunya, 2007-2013

Font: Idescat

Gràfic 12. Esperança de vida a Barcelona per districtes. 2014

Font: Indicadors sociodemogràfics. Àrea de Qualitat de Vida, Igualtat i Esports. Ajuntament de Barcelona.

Anàlisi

- L'esperança de vida de la població catalana és de les més altes d'Europa –83,2 anys davant els 80,6 anys a la Unió Europea— i la correlació es manté entre homes i dones. El fet que **les dones tinguin una major esperança de vida** (gairebé sis anys més), implica un major nombre de vídues, que sovint viuen **soles amb pensions baixes** i representen un dels grups de població més vulnerables, amb major risc de pobresa.
- En els darrers anys s'observa un **increment de l'esperança de vida a Catalunya**, tant en les dones com en els homes. Aquest augment permet que fills, pares i avis convisquin durant més temps, però alhora persones de 60 a 70 anys es troben que han de tenir cura dels seus pares, amb fills que no se'n van de casa i néts per cuidar. En una edat en què, per bona que sigui la salut, les condicions no són les mateixes que quan eren joves.
- Les **diferències d'esperança de vida** a la ciutat de Barcelona tenen la seva explicació en la **situació socioeconòmica** de les persones que viuen als diversos districtes i, especialment, barris, que és on més clarament es reflecteix aquesta correlació. Així ho constata l'últim informe anual de l'Agència de Salut Pública de Barcelona, que posava la mirada als barris¹³. Barris rics com Pedralbes (amb un índex de renda familiar¹⁴ de 251,7 sobre 100) tenen una esperança de vida 11 punts superior a la de barris com Torre Baró (amb una renda familiar de 45,6 sobre 100),

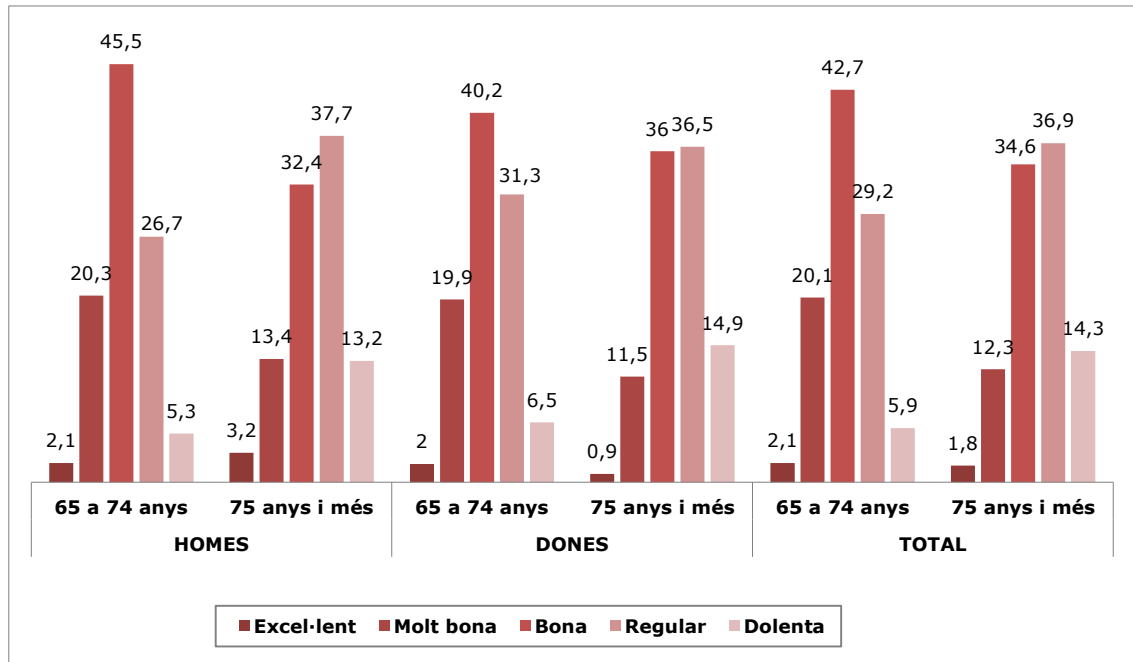
¹³ *La salut a Barcelona*. Agència de Salut Pública, 2014.

¹⁴ La Renda Familiar és el conjunt d'ingressos de què disposen els habitants d'un territori per destinar-los a consum o estalvi. L'indicador de Renda Familiar Disponible per càpita de Barcelona és un indicador teòric que es construeix a partir de diverses variables (atur, nivell d'estudis, evolució i potència del parc de turismes i preus al mercat immobiliari) que s'actualitzen periòdicament. Permet saber la posició relativa de cadascun dels barris en relació amb la mitjana de la ciutat, fixada en un valor igual a cent.

al districte de Nou Barris. Per districtes, hi ha una diferència de 4,4 anys d'esperança de vida entre Ciutat Vella (84,5 anys) i Les Corts (88,9 anys).

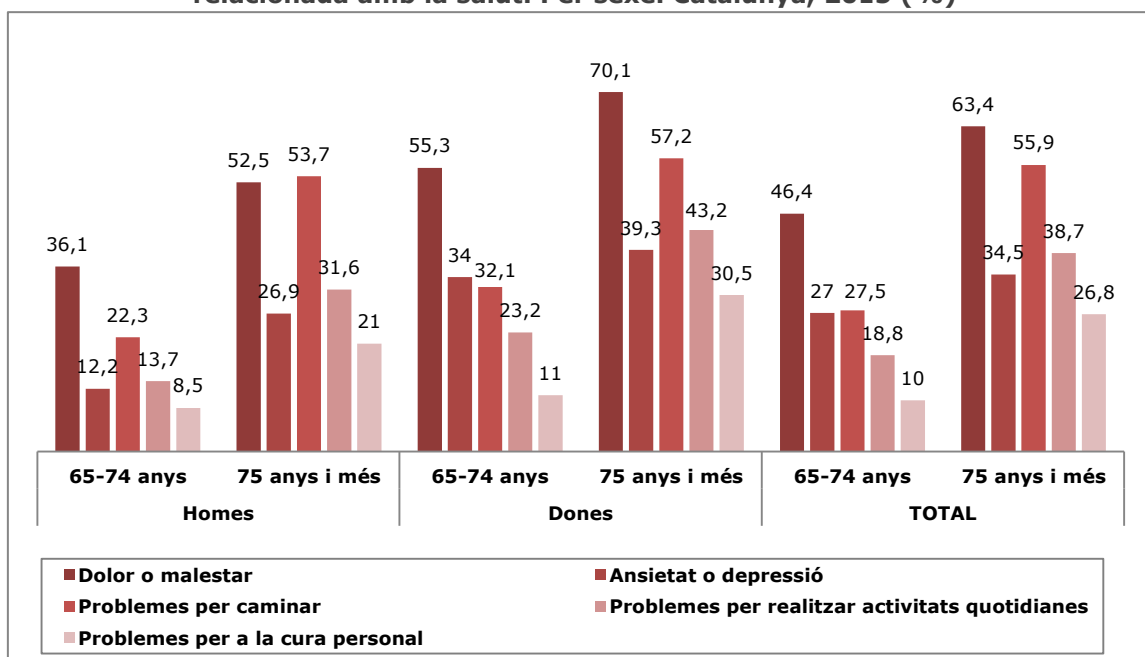
5.2. Percepció de l'estat de salut

Gràfic 13. Autopercepció de l'estat de salut general de les persones de 65 anys i més, per sexe. Catalunya, 2015 (%)

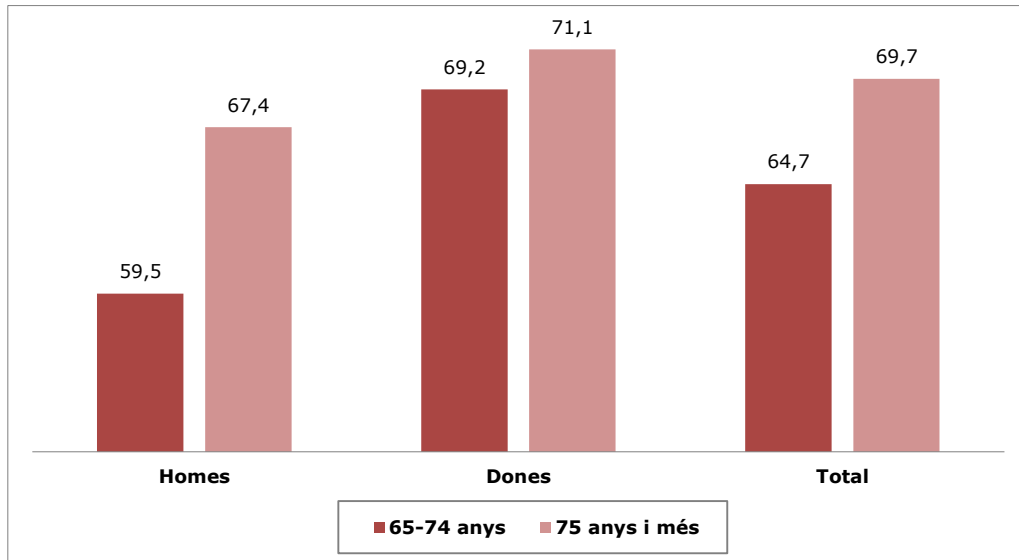
Font: Enquesta de Salut de Catalunya 2015. Departament de Salut

Gràfic 14. Població de 65 anys i més amb problemes que afecten la qualitat de vida relacionada amb la salut. Per sexe. Catalunya, 2015 (%)

Font: Enquesta de Salut de Catalunya 2015. Departament de Salut

Gràfic 15. Població de 65 anys i més que pateix algun problema de salut o malaltia crònica. Catalunya, 2015 (%)

Font: Enquesta de Salut de Catalunya 2015. Departament de Salut

Anàlisi

- L'envelliment comporta un empitjorament de l'estat de salut que constata la pròpia percepció per part de la gent gran, si bé el 64,9% de la població de 65 a 74 anys i el 48,7% de la població de 75 anys i més té una **autopercepció positiva del seu estat de salut**, lleugerament pitjor en les dones. Una diferència de gènere vinculada al fet que **les dones grans tenen més problemes de salut que afecten la seva vida quotidiana** segons tots els indicadors, entre els quals destaquen el dolor o malestar (55,3% de dones de 65 a 74 anys, 36,1% d'homes) i l'ansietat. (34% de dones, 12,2% d'homes).
- Al voltant de **dos terços de les persones de 65 anys i més pateixen algun tipus de trastorn crònic**, amb major afectació entre les dones (gairebé 10 punts de diferència en la franja 65-74 anys). Segons l'estudi *Temps i Gent Gran*¹⁵, **les dones dediquen més temps a les tasques domèstiques, familiars i de cura** i pateixen una sobrecàrrega d'activitats. Segons aquest treball, "la cura implica una **càrrega rígida de treball durant tot el cicle de vida**: una dedicació a la cura d'adults, infants i gent gran, que repercuteix directament en la disponibilitat de temps lliure i en la possibilitat de decidir sobre les preferències pel que fa a l'autocura".
- Segons el Consell de la Gent Gran de Barcelona¹⁶, les noves situacions de pobresa originen **nous problemes de salut en la gent gran** i incideixen en la seva qualitat de vida. L'encariment dels subministres bàsics i de l'alimentació, la pèrdua de poder adquisitiu a causa de la congelació de les pensions, el copagament de serveis públics i l'augment de les llistes d'espera poden tenir **riscos per a la salut i la qualitat de vida** de les persones grans.

¹⁵ del Valle Gómez, G (2013): Temps i gent gran. Ajuntament de Barcelona.

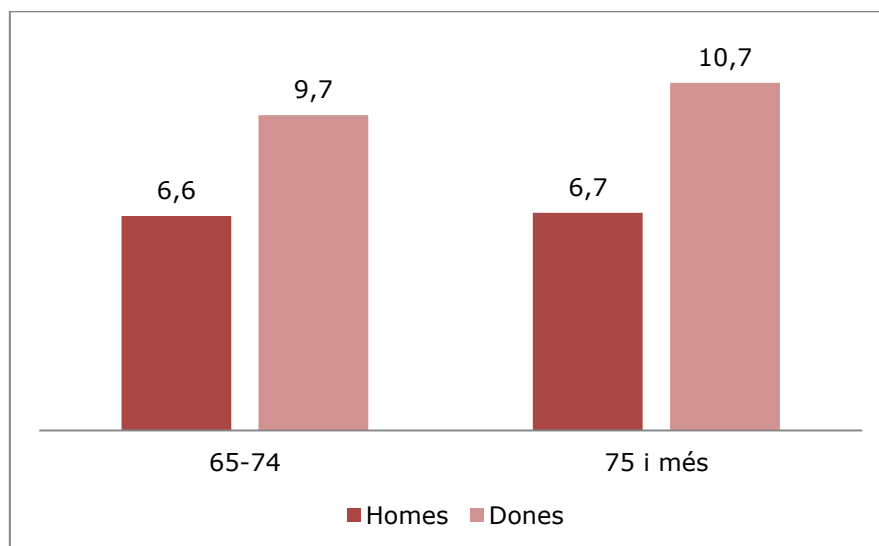
¹⁶ Declaració sobre l'impacte de la crisi en les condicions de vida de la gent gran. Consell de la Gent Gran de Barcelona. Febrer, 2013.

- Segons els observatoris de vulnerabilitat de Creu Roja, l'estat de salut percebut pels usuaris de programes de lluita contra la pobresa i l'exclusió social és pitjor que el de la població general, mentre que un informe de l'Observatori del Sistema de Salut¹⁷ parla de major percentatge de **malalties cròniques, discapacitat, dependència o dificultats de mobilitat**, aspectes que afecten majoritàriament a la gent gran.
- Lògicament, el percentatge de persones amb dependència i problemes de salut s'incrementa a mesura que s'envelleix, la qual cosa implica un **factor de vulnerabilitat intrínseca a la gent gran**. Les dades de l'Enquesta de Salut de Catalunya (ESCA) mostren que a major esperança de vida, més gent envellida i més probabilitats de tenir problemes de salut, especialment les dones. Això suposa un **increment de les necessitats de cura** a llarg termini que ha suposat un repte per al sistema de dependència (vegeu capítol 6).

5.3. Salut mental

Definició | Índex de salut mental: La salut mental a Catalunya s'ha analitzat a l'Enquesta de Salut de Catalunya (ESCA) a partir del *General Health Questionnaire* (GHQ; els individus amb una puntuació igual o superior a 3 en aquest instrument presenten més risc de patir problemes de salut mental).

Gràfic 16. Risc de mala salut mental: població de 65-74 anys vs població 75 anys i més, per sexe. Catalunya, 2015 (%)

Font: Enquesta de Salut de Catalunya 2015. Departament de Salut

Anàlisi

- La perspectiva de gènere permet veure que **el risc de mala salut mental en la població de 65 anys i més és superior a la mitjana global per a les dones**, mentre que per als homes el risc és inferior al de la població de 15 anys i més. La diferència entre sexes és, doncs, força accentuada: al voltant del 10% de les dones

¹⁷ Efectes de la crisi econòmica en la salut de la població de Catalunya. Observatori del Sistema de Salut de Catalunya, 2015.

Informe INSOCAT per a la millora de l'acció social Núm. 7 | Gent gran: pobresa i vulnerabilitat

estan en situació de risc, uns quatre punts per sobre dels homes. Aquest comportament diferenciat es deu principalment a la **sobrecàrrega de les dones grans**, ja que sovint cuiden de néts, pares o altres familiars en situació de dependència, amb els consegüents efectes que això genera.

- A banda de l'estrès i l'ansietat, l'INSOCAT sobre *Crisi, gènere i pobresa* (ECAS, 2015) mostra que més del 80% dels pacients mentals crònics conviuen amb la seva família d'origen i que aproximadament **un 15% dels cuidadors presenten problemes físics vinculats al fet de tenir cura**, així com una morbiditat psiquiàtrica que gairebé duplica la de la resta de la població¹⁸.
- Donat que les dades de l'ESCA no permeten veure com afecta la crisi econòmica a la salut de les persones, cal recórrer a dades d'entitats que treballen amb persones vulnerables, com Càritas o Creu Roja. Segons el 7è Observatori de Vulnerabilitat de Creu Roja, el 68% de les persones ateses admet que **la situació econòmica li provoca trastorns emocionals**, amb un estat d'ànim en què predomina la tristor o la fatiga.
- **Les males condicions dels habitatges té efectes en la salut mental**, tal com s'explica en el proper capítol sobre *Xarxa relacional i soledat*. Viure en immobles sense ascensor i no poder sortir al carrer, per exemple, pot provocar aïllament i incrementar problemes de salut mental com la depressió.

6. XARXA RELACIONAL I SOLEDAT

6.1. Soledat gent gran

Definició | Índex de solitud: Percentatge que representa la població de 65 anys i més que viu sola sobre la població total d'aquesta franja d'edat.

Taula 20. Llars unipersonals a Catalunya. Persones de 65 anys i més (%)

	Total	Dones	Homes
2015	22,4	75,5	24,5
2014	23,0	74,7	25,3
2013	23,8	74,2	25,8

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Enquesta Contínua de Llars, INE

¹⁸ MONTERO, I i altres (2004). *Género y salud mental en un mundo cambiante*.

Taula 21. Índex de solitud. Barcelona, 2015 (%)

	Índex de solitud 65 anys i més			Índex de solitud 75 anys i més		
	Total	Homes	Dones	Total	Homes	Dones
Barcelona	25,5	14,7	32,6	31,2	16,7	39,4
Ciutat Vella	32,4	24,3	37,7	37,2	25,0	43,6
Eixample	27,5	16,2	34,6	32,7	17,5	40,5
Sants-Montjuic	25,9	15,5	32,9	32,1	18,1	40,3
Les Corts	23,0	13,0	30,2	29,4	15,8	38,2
Sarrià-Sant Gervasi	24,2	13,5	31,1	28,6	14,2	36,5
Gràcia	27,4	15,3	34,8	32,9	16,8	41,0
Horta-Guinardó	23,9	12,9	31,1	29,3	15,1	37,7
Nou Barris	24,9	13,9	32,2	31,0	16,6	39,7
Sant Andreu	23,9	13,1	31,4	31,0	16,1	39,7
Sant Martí	24,2	14,1	31,3	30,3	16,2	38,6

Font: Indicadors sociodemogràfics. Àrea Qualitat de Vida, Igualtat i Esports. Ajuntament de Barcelona.

Anàlisi

- **Hi ha més dones grans que homes que viuen soles:** del 22,4% de les persones de 65 anys i més que viuen soles, el 75,5% són dones, un percentatge que augmentat en els darrers anys. A Barcelona el 27,1% de la població major de 65 anys i el 31,4% de la població de 75 anys i més viu sola.
- La problemàtica de la soledat és difícil de mostrar amb dades, però tant des de les administracions com des de les entitats del tercer sector social es constata que sovint les persones grans se senten soles i el problema s'agreuja en cas de tenir mobilitat reduïda o trobar-se amb barreres arquitectòniques que dificulten sortir de casa.
- Els canvis en les estructures familiars i l'impacte de la crisi estan provocant **cada vegada més situacions de soledat no volguda en les persones grans**. Segons dades d'Amics de la Gent Gran¹⁹, s'estima que a Catalunya 175.000 persones majors de 65 anys pateixen soledat no desitjada. Segons aquesta entitat, moltes d'aquestes persones són invisibles per a la majoria de la societat, ja que pateixen la soledat en silenci.
- A la Jornada Internacional sobre la Soledat celebrada el 2011²⁰ es van mostrar evidències científiques de l'**impacte de l'aïllament sobre la salut** de les persones grans –augment de la tensió arterial i major risc de mortalitat, entre d'altres– i es va acreditar la soledat com a condició que pot predisposar a situacions d'exclusió social.
- Segons un estudi²¹ de 2015, el 15% de les persones més grans de 65 anys i un 21% de les majors de 75 que viuen a la regió metropolitana de Barcelona passen **més d'un dia a la setmana sense sortir de casa**. L'estudi també explica que aquestes situacions es donen més a les zones perifèriques, amb construccions aïllades i pocs comerços, on només s'hi va a dormir.
- Segons dades de Creu Roja, la meitat de les trucades relacionades amb la teleassistència d'aquesta entitat serveixen per **conversar amb les persones**

¹⁹ 23.08.2016 | Nota de premsa d'Amics de la Gent Gran, Crida al Voluntariat

²⁰ Conclusions de la Jornada Internacional de Soledat, 2011. Aïllament social i solitud en la vellesa. Amics de la Gent Gran.

²¹ Marquet, O.a , Miralles-Guasch, C.b. "Neighbourhood vitality and physical activity among the elderly: The role of walkable environments on active ageing in Barcelona, Spain". Social Science & Medicine. 2015, vol. 135, p. 24-30 <http://dx.doi.org/10.1016/j.socscimed.2015.04.016>

Informe INSOCAT per a la millora de l'acció social Núm. 7 | Gent gran: pobresa i vulnerabilitat

grans, moltes de les quals pateixen soledat²². Les memòries de les diputacions de Girona i Barcelona mostren un increment del servei de teleassistència en els darrers anys i el perfil majoritari dels usuaris és una dona major de 85 anys que viu sola.

Aportacions qualitatives

"Quan la soledat no és volguda, afecta a la salut i a la supervivència de la persona. El suport de la família és molt important per pal·liar la vulnerabilitat de la gent gran". **Gemma Rocés**, Creu Roja

"Una persona sola no té amb qui expressar les seves dificultats, cosa que fa més difícil detectar patologies o problemes que pugui tenir. També és més vulnerable a estafes, per exemple, per no tenir contacte amb algú altre que li doni suport o un altre punt de vista." **Samanta Dámaso**, Suara

"Cal preguntar-se com sorgeix aquest sentiment de soledat, i els factors que s'hi van sumant. Quan no cal veure ningú es pot caure en la deixadesa i aquesta derivar en depressió. El món exterior sembla ple de perills i la persona entra en una espiral d'automarginació." **Cari Ariño**, Ajuntament de Barcelona

"L'individualisme és un problema social. Els llaços comunitaris i el veïnatge poden fer molt per les persones que se senten soles." **Teresa Crespo**, ECAS

6.2. Maltractament de les persones grans

Definició | Risc de maltractament: Efecte de patir accions negatives continuades, normalment sense rellevància penal, causades per persones conegudes o properes. | **Maltractament:** Efecte de patir accions negatives habituals, unes amb rellevància penal i altres no, causades per persones conegudes o properes.

Taula 22. Estimació de volum persones de 65 anys i més víctimes d'accions negatives freqüents a Catalunya, 2015 %²³

Persones maltractades	0,8
Persones en risc de maltractament	2,1

Font: Enquesta de Seguretat Pública de Catalunya. Edició especial sobre les persones grans. Departament d'Interior. 2015

Nota: Persones afectades en els darrers dotze mesos a partir de novembre 2014

²² Memòria Creu Roja Teleassistència Domiciliària a Catalunya, 2013

²³ L'enquesta elaborada pel Departament d'Interior de la Generalitat de Catalunya està feta a 2.000 persones de 65 anys i més que viuen en el seu domicili. És una de les poques fonts disponibles per abordar aquesta problemàtica. La Taula d'Entitats del Tercer Sector de Catalunya ha utilitzat l'enquesta com a font per a elaborar el dossier *Maltractaments a la gent gran. Una realitat oculta que exigeix respostes*. Debats Catalunya Social. Propostes des del Tercer Sector. Núm. 47, maig 2016.

Taula 23. Autopercepció de xarxa relacional de les persones de 65 anys i més que han patit accions abusives freqüents²⁴

Cap	40 %
Poques	7,5 %
Bastantes	2,6 %
Moltes	3,0 %

Font: Enquesta de Seguretat Pública de Catalunya. Edició especial sobre les persones grans.
Departament d'Interior. 2015

Taula 24. Dificultats d'arribar a final de mes de les persones de 65 anys i més que han patit accions abusives freqüents

Amb dificultat o moltes dificultats	12,7%
Amb certa dificultat	4,1%
Amb certa facilitat	2,5%
Amb facilitat o molta facilitat	1,9%

Font: Enquesta de Seguretat Pública de Catalunya. Edició especial sobre les persones grans.
Departament d'Interior. 2015

Anàlisi

- Al voltant de **10.500 persones de 65 anys i més declaren haver estat maltractades** en els darrers 12 mesos, segons l'Enquesta de Seguretat Pública de Catalunya. L'enquesta també mostra que **el 2,1% de les persones grans catalanes estan probablement en situació de risc** per manca d'ajuda quan ho necessiten o per l'existència de relacions personals conflictives amb el seu entorn.
- El **risc de patir maltractament està estretament relacionat amb situacions d'aïllament social i amb persones de nivell de renda baix**. Les persones que declaren arribar a final de mes "amb dificultat" o "amb molta dificultat" han patit, aproximadament, entre cinc i sis vegades més accions abusives que les que arriben a final de mes amb facilitat. Altres factors de risc de patir maltractament que es reflecteixen a l'enquesta són: dependència física, psíquica, emocional i econòmica; aïllament social; cohabitació; pobresa (viduïtat); tenir antecedents de maltractament; sexe femení; deteriorament cognitiu i alteracions de la conducta; demència; i baixa autoestima.

²⁴ En resposta a la pregunta: "Hi ha persones que es preocupen del que li passa?". Segmentació per aïllament social de les persones que han patit accions abusives "sovint" o "bastantes vegades" des dels 65 anys.

Aportacions qualitatives

"Els maltractaments a persones grans són una problemàtica invisible, encara no es pot quantificar en xifres el seu abast real." **Gemma Rocés**, Creu Roja

"Només coneixem la punta de l'iceberg en aquesta qüestió. Les persones grans que volen denunciar depenen econòmicament de qui els maltracta, tenen por a represàlies o a que la situació empitjori, cosa que perpetua el conflicte. Des de FATEC oferim un servei de denúncia anònima per ajudar que més casos surtin a la llum." **Enrique Peidró**, FATEC

7. DEPENDÈNCIA

Definició | Necessitat d'ajuda que té una persona per realitzar les activitats bàsiques de la vida diària, derivada de l'edat, la malaltia i/o la discapacitat, i lligada a la falta o a la pèrdua d'autonomia física, mental, intel·lectual o sensorial.

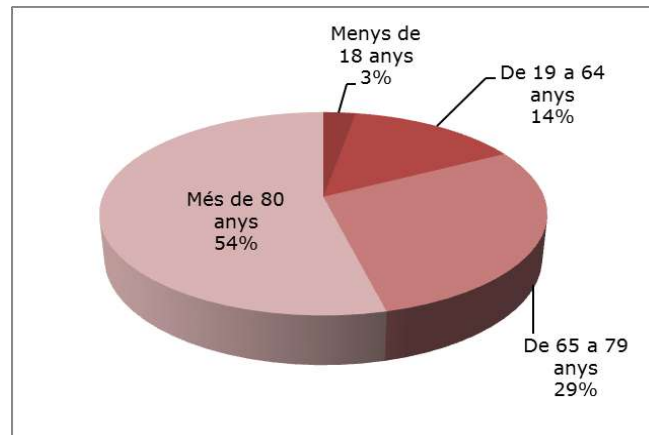
La Llei de la dependència (*Ley 39/2006, de 14 de diciembre, de Promoción de la Autonomía Personal y Atención a las personas en situación de dependencia*) defineix les prestacions de la dependència com un **dret de ciutadania per a tota persona en situació de dependència** sense límits d'edat o renda.

L'Administració autonòmica reconeix el grau de dependència del sol·licitant segons la valoració realitzada per un equip multidisciplinari i, si s'escau, li atorga la prestació o prestacions elegides per la persona beneficiària d'acord amb el Programa Individual d'Atenció (PIA) dissenyat pels professionals dels serveis socials públics. Les prestacions poden ser **en forma de serveis o en forma de prestacions monetàries**. Els usuaris paguen una quota (copagament) per la prestació o prestacions (copagament) que es calcula en funció de la renda i el patrimoni. L'Administració garanteix que **cap ciutadà quedi exclòs de les prestacions per motius econòmics**.

La Llei de la dependència és un programa social que **contribueix a la creació de riquesa** per la seva elevada capacitat d'emprar i generar llocs de treball i vetllar pel benestar de les persones afectades i pel del seus familiars.

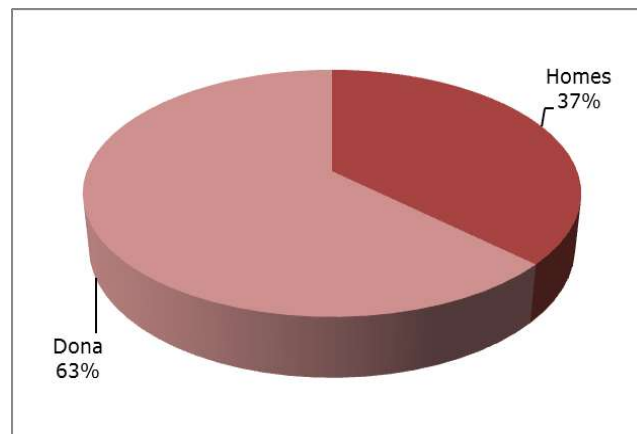
7.1. Perfil dels sol·licitants de les prestacions de la dependència

Gràfic 17. Perfils dels sol·licitants de les prestacions de la Llei de la dependència per edats. Catalunya, 2016*

Font: Departament de Treball i Afers socials. Generalitat de Catalunya.
 * Dades a 30/06/2016

Gràfic 18. Perfils dels sol·licitants de les prestacions de la Llei de la dependència per sexe. Catalunya, 2016

Font: Departament de Treball i Afers socials. Generalitat de Catalunya.
 * Dades a 30/06/2016

Taula 25. Perfils de les persones beneficiàries per graus de dependència. Catalunya, 2014-2016

	% Grau 3	% Grau 2	% Grau 1
31/12/2014	34,62%	55,11%	10,27%
31/12/2015	24,64%	40,94%	34,42%
30/06/2016	24,77%	40,18%	35,05%

Font: Estadístiques de la dependència. IMSERSO

Anàlisi:

- **Més de la meitat** de les persones sol·licitants de prestacions de la Llei de la dependència **tenen més de 80 anys** i gairebé dues terceres parts són dones.
- Quasi una quarta part de les persones beneficiàries son "grans dependents" (grau 3) i un 40% tenen "dependència moderada" (grau 2). El percentatge de persones beneficiàries amb "dependència moderada" (grau 1) s'ha incrementat de forma important a partir de juliol de 2015, moment en què es reconeix el dret d'aquestes persones a entrar en el sistema²⁵. La **nova distribució dels graus de dependència** s'aproxima, cada cop més, a una distribució on les persones amb dependència moderada (grau 1) i dependència severa (grau 2) concentraran el 75% del total i les persones amb gran dependència es mantindran al voltant del 25%.

7.2. Evolució de la gestió de les prestacions de la dependència a Catalunya

Taula 4. Evolució de les sol·licituds, els dictàmens i el reconeixement del dret a les prestacions. Catalunya, 2012-2016

	Sol·licituds	Dictàmens	Beneficiaris (dret a prestació)	Dictàmens/sol·licituds (%)	Beneficiaris/sol·licituds (%)
31/12/2012	281.176	273.635	169.947	97,32%	60,44%
31/12/2013	280.298	273.548	159.468	97,59%	56,89%
31/12/2014	273.535	266.000	145.690	97,25%	53,26%
31/12/2015	281.036	265.412	207.721	94,44%	73,91%
30/06/2016	284.458	266.655	216.339	93,74%	76,05%

Font: Estadístiques de la dependència. IMSERSO

Taula 26. Evolució del nombre de persones beneficiàries i de les persones beneficiàries ateses. Catalunya, 2012-2016

	Beneficiaris (dret a prestació)	Beneficiaris amb prestació	Beneficiaris atesos/total beneficiaris (%)
31/12/2012	169.947	137.269	81%
31/12/2013	159.468	139.391	87%
31/12/2014	145.690	125.821	86%
31/12/2015	207.721	126.450	61%
30/06/2016	216.339	126.118	58%

Font: Estadístiques de la dependència. IMSERSO

²⁵ La xifra de persones amb grau 1 que figura en el 2014 correspon a aquelles que havien sigut reconegudes abans de gener de 2012, data en que el RDL 20/2011²⁵ i, posteriorment, el RDL 20/2012²⁵ posposen l'entrada al Sistema fins juliol de 2015.

Taula 27. Evolució del nombre de persones beneficiàries no ateses. Catalunya, 2012-2016

	Beneficiaris (dret a prestació)	Beneficiaris no atesos	Evolució beneficiaris no atesos (%)
31/12/2012	169.947	32.678	19,23%
31/12/2013	159.468	20.077	12,59%
31/12/2014	145.690	19.869	13,64%
31/12/2015	207.721	81.271	39,13%
30/06/2016	216.339	90.221	41,70%

Font: Estadístiques de la dependència. IMSERSO

Anàlisi

- El nombre de sol·licituds i el nombre de beneficiaris amb dret a prestació disminueixen a partir de les retallades del RDL 20/2012, de forma que **fins el 2015 no es torna a recuperar el nivell de l'any 2012**.
- El nombre de valoracions de les persones sol·licitants (dictàmens) mostren un **nivell d'efectivitat elevada**. Es valoren més del 90% de les sol·licituds en tots els anys, malgrat que s'observa una lleu disminució en els dos darrers anys.
- **A tres quartes parts dels sol·licitants se'ls reconeix el dret a ser beneficiaris** del sistema d'atenció a la dependència. Cal assenyalar que fins el mes de juliol de 2015 no podien ser reconegudes les persones amb un grau de dependència moderada (grau 1).
- Mentre el nombre de persones beneficiàries augmenta, **el número de persones ateses disminueix**. A 30 de juny de 2016, poc més de la meitat (58%) de les persones amb dret a prestacions de dependència n'eren beneficiàries, mentre que a finals de 2012 aquest percentatge era del 81%.
- **El nombre de persones ateses ha disminuït** en 11.151 fruit de les retallades. Mentre que a finals del 2012 hi havia 137.269 persones ateses, a finals del primer semestre del 2016 n'eren 126.118.
- El **nombre de persones beneficiàries no ateses** (limbo de la dependència)²⁶ ha augmentant de forma important amb l'entrada de les persones dependents de grau 1, fins arribar a **més del 40%** de les persones amb dret a prestació.

7.3. Prestacions del sistema d'atenció a la dependència

Definició | Prestacions de dependència: Ajuts derivats de la Llei de la dependència, que poden ser monetaris o en forma de serveis. La relació de prestacions existents es detalla en l'annex 2. | **Servei d'Atenció Domiciliària (SAD):** Servei que té com a objectiu cuidar la persona en situació de dependència al seu domicili per tal de prevenir l'entrada a un servei residencial.

²⁶ Nom informal usat per l'organització Asociación de directores y gerentes de Servicios sociales.

Informe INSOCAT per a la millora de l'acció social
Núm. 7 | Gent gran: pobresa i vulnerabilitat

Taula 28. Nombre de prestacions per persona beneficiària atesa. Catalunya, 2012-2016

	Beneficiaris amb prestació	Total prestacions	Ràtio prestacions/beneficiari atès
31/12/2012	137.269	173.913	1,27
31/12/2013	139.391	183.789	1,32
31/12/2014	125.821	167.140	1,33
31/12/2015	126.450	181.624	1,44
30/06/2016	126.118	161.024	1,28

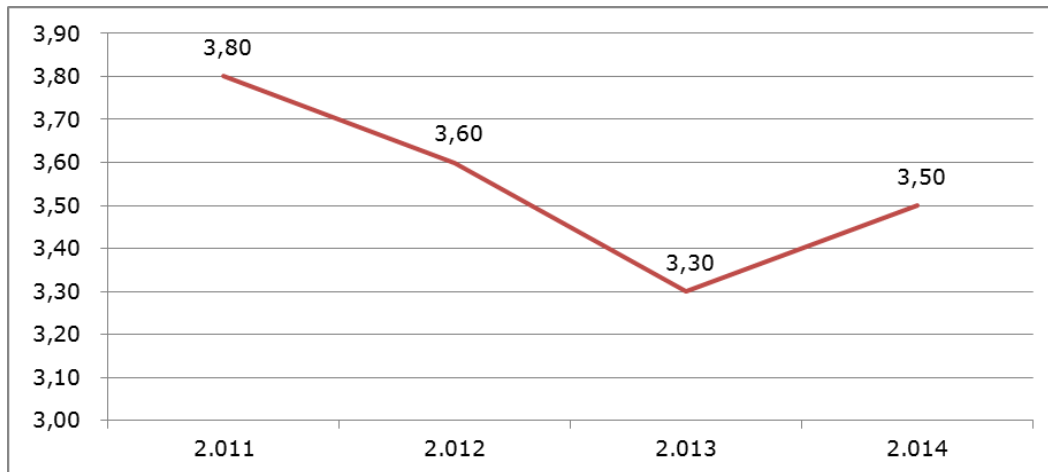
Font: Estadístiques de la dependència. IMSERSO

Taula 29. Evolució de les prestacions de dependència. Catalunya, 2012-2016

Prestacions	Total a 31/12/2012	Prestació /total (%)	Total a 30/06/2016	Prestació /total (%)	Diferència 30/06/2016/31/12/2012
Prevenió i promoció	2.653	1,53%	1.391	0,86%	-1.262
Teleassistència	14.355	8,25%	16.255	10,09%	1.900
Ajuda a domicili	16.186	9,31%	20.940	13,00%	4.754
Centres dia/nit	7.281	4,19%	11.029	6,85%	3.748
Residències	17.321	9,96%	25.630	15,92%	8.309
Subtotal "serveis"	57.796	33,23%	75.245	46,73%	17.449
Vinculada servei	13.144	7,56%	9.285	5,77%	-3.859
Cuidadors familiars	102.956	59,20%	76.481	47,50%	-26.475
Assistència personal	17	0,01%	13	0,01%	-4
Subtotal "monetàries"	116.117	66,77%	85.779	53,27%	-30.338
Núm. prestacions	173.913	100,00%	161.024	100,00%	-12.889
Núm. de persones ateses	173.569		126.118		-11.151

Font: Estadístiques de la dependència. IMSERSO

Gràfic 19. Evolució de la cobertura del SAD a persones de 65 anys i més. Província de Barcelona, 2011-2014 (% sobre el total d'habitants de 65 anys i més)

Font: Observatori de la Xarxa de Serveis Socials d'Atenció Domiciliària.
Nota: Inclou SAD social i SAD dependència

Taula 30. Hores màximes de servei d'ajuda a domicili. Abans i després del RD 20/2012.

	Hores / mes SAD	Reducció RDL 20/2012
Grau 3	Entre 46 i 70	Entre 15 i 20 hores
Grau 2	Entre 21 i 45	10 hores
Grau 1	Entre 12 i 20	10 hores

Font: RDL 20/2012 i elaboració pròpia

Taula 31. Mitjana d'hores rebudes de SAD. Barcelona, 1r trimestre 2016

	Sense altres prestacions	Amb altres prestacions	Mitjana
Grau 1	20,44	20,39	20,4
Grau 2	35,21	20,24	22,82
Grau 3	54,27	23,47	27,17

Font: Institut Municipal de Serveis Socials de Barcelona

Taula 32. Grau de cobertura de les places residencials públiques per a persones beneficiàries de les prestacions de la dependència. 2012-2016

	Grau 3+Grau 2	Places residencials públiques	% cobertura
31/12/2012	148.023	17.321	11,70%
31/12/2013	142.025	21.180	14,91%
31/12/2014	130.730	20.610	15,77%
31/12/2015	136.231	28.908	21,22%
30/06/2016	140.504	25.630	18,24%

Informe INSOCAT per a la millora de l'acció social Núm. 7 | Gent gran: pobresa i vulnerabilitat

Font: Estadístiques de la dependència. IMSERSO i elaboració pròpia

Anàlisi

- La ràtio de prestacions per persona beneficiària atesa augmenta progressivament en els darrers quatre anys, però disminueix al llarg de 2016 fins arribar al nivell de 2012, situant-se en 1,28 a juny de 2016. Això pot indicar una major exigència en la **limitació de les compatibilitats entre prestacions**.
- **Les prestacions en serveis augmenten** en 17.449 en el període 2012-2016 (primer semestre), mentre que **les prestacions monetàries disminueixen** en 30.338. La prestació de cuidador familiar és la que mostra el major descens (26.475 menys de 2012 a 2016), la qual cosa reflecteix la voluntat del RDL 20/2012 de reduir aquesta prestació per tal que sigui substituïda per prestacions en serveis.
- Altres prestacions que han disminuït en el període 2012-2016 són les de "prevenció i promoció de l'autonomia personal" i les vinculades a serveis. La variació de la prestació d'assistència personal no és significativa atès el seu reduït nombre.
- Per tipus de prestacions, les que tenen major pes actualment són les de cuidador familiar amb el 47,5% (abans era del 59,2%), el servei residencial amb un 15,92% i el servei d'ajuda a domicili amb un 13%. El servei de centre de dia no acaba de tenir un pes significatiu, malgrat que incrementa el nombre de places, i el servei de teleassistència mostra un cert estancament.
- La **cobertura del servei d'ajuda a domicili (SAD)** el 2014 a Barcelona és del 3,5%, **inferior a l'objectiu del 4%** de les persones de 65 anys o més que fixa la Llei de serveis socials.
- **Les retallades del 2012 han reduït el nombre d'hores mensuals** que pot prestar el SAD entre 10 i 20 hores. A més, en la pràctica, la mitjana d'hores prestades a les persones amb gran dependència i dependència severa és inferior al llindar d'hores permeses per la Llei.
- La mitjana d'hores de SAD prestades als grans dependents és clarament insuficient: no arriba ni a dues hores diàries d'atenció, i si es compatibilitza amb l'ajuda de cuidador familiar, el nombre d'hores baixa a la meitat. Els experts subratllen la **insuficiència del nombre d'hores d'ajuda domiciliària**, en general.
- El percentatge de cobertura de places residencials (18,24% a 30 de juny de 2016) mostra una disminució respecte a l'any 2015, malgrat que la seva evolució ha estat creixent des de 2012.

Aportacions qualitatives

"No s'està arribant al mínim marcat dins del pla estratègic de la Generalitat d'atenció al 4% de majors de 65 anys. La llei també marcava entre 40 i 70 hores d'atenció domiciliària al mes i se'n fan unes 12. D'altra banda, hi ha programes d'atenció a situacions de manca d'autonomia que complementen algunes deficiències del sistema estatal de dependència, com ara les teleassistències." **Luis Berrios**, Diputació de Barcelona

"No hi ha suficients mitjans, recursos i formació per atendre a persones que són grans dependents. Tenim un alberg a l'Hospitalet que hauria de ser per persones sense sostre no dependents, però ens arriben casos de persones desateses amb dependències físiques importants, i no els podem atendre com cal." **Samanta Dámaso**, Suara

"La qüestió econòmica és clau, la crisi ens ha portat a una transformació total dels models de convivència. Les famílies necessiten la pensió de l'avi per la subsistència de tots els seus membres i no poden costejar un centre de dia per persones dependents". **Fina Castaño**, ABD

7.4. Finançament

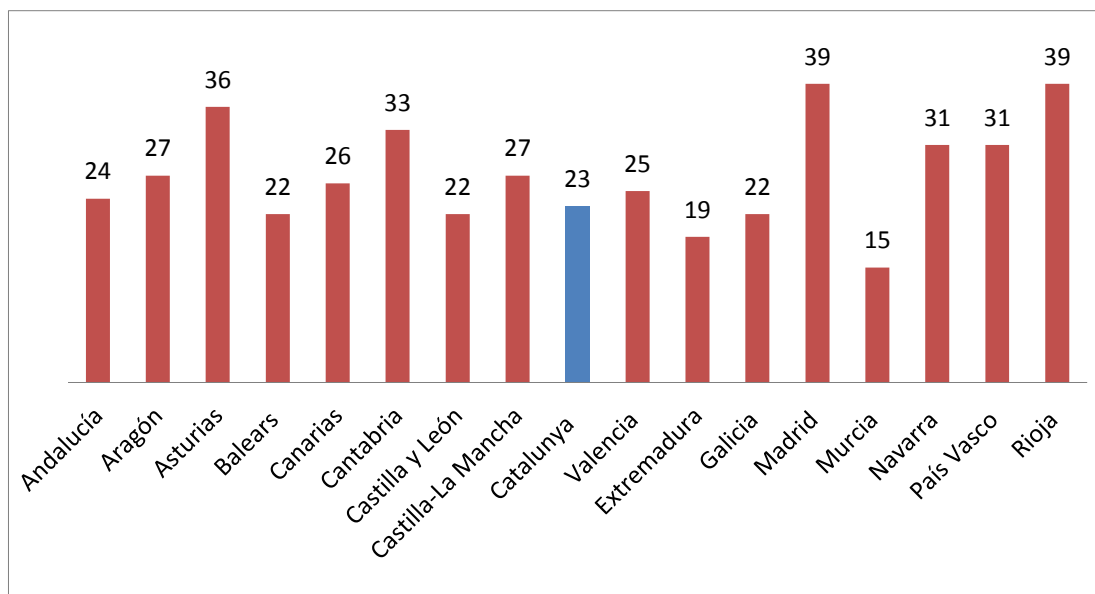
Definició | El 'nivell mínim' de finançament és l'aportació que fa l'Administració Central de l'Estat a les autonomies per cada persona atesa i és una quantitat mínima garantida per llei. L'import del nivell mínim el fixa el Govern central anualment. La quantitat que aporta està en funció del grau de dependència i no en funció del cost de les prestacions.

Taula 33. Evolució de l'aportació de l'Estat en concepte de 'nivell mínim', 2012-2015

	Ingressos Nivell Mínim /beneficiaris atesos (€ any)
2012	1.868,01
2013	1.612,56
2014	1.554,21
2015	1.576,30
Var. 2015/2012	-15,62%

Font: Cáritas Española (2015): Documentación social, nº 177, pg 188.

Gràfic 20. Copagament. Aportacions dels usuaris al finançament del cost de les prestacions. Rànquing per autonomies, 2014 (%)

Font: R. Beitia(2015):La sostenibilidad del Sistema para la Autonomía y atención a la dependencia durante el trienio 2012-2014. Revista Zerbitzuan, nº 60.

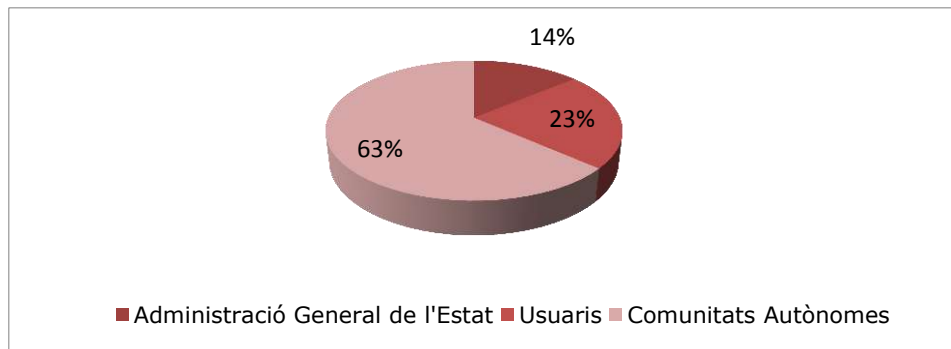
Taula 34. Evolució de l'aportació de l'Estat en concepte de 'nivell mínim', 2012-2015

	Milions d'euros	%/total
Administració Estat (AGE)	185,52	13,9%
Administració autonòmica	846,59	63,5%
Usuaris (copagament)	300,63	22,6%
Total cost prestacions (M€)	1.332,74	
% Cost/PIB	0,71%	

Nota: Dades 2014. No s'inclou la contribució dels ens locals.

Font: Beitia (2015). Revista Zerbitzuan, nº 60 i elaboració pròpia.

Gràfic 21. Finançadors de la despesa en dependència a Catalunya, 2014

Font: Montserrat, J. (2015): El modelo de financiación de la atención a la dependencia en Documentación social, nº 177 i elaboració pròpia.

Anàlisi

- L'aportació de l'Estat en concepte de 'nivell mínim' al finançament de les prestacions de la dependència ha estat de 1.576 euros l'any per beneficiari. Les aportacions per aquest concepte mostren una tendència decreixent constatant una **variació negativa de 15,62%** respecte a la xifra de 2012.
- El **cost de l'atenció a la dependència s'estima**, en el 2014, en 1.3324,74 milions d'euros, la qual cosa representa el 0,71% del PIB a Catalunya. Aquesta xifra, encara, està per sota de les previsions de la Llei, al voltant de l'1% del PIB.
- El **copagament** que aporten els usuaris per gaudir de les prestacions suposa un finançament del **23% del cost de les prestacions** de la dependència, aproximadament. La mitjana anual de copagament per usuari s'estima, en el 2014, en 2.389 euros. L'actual nivell de copagament representa un esforç econòmic important per moltes famílies i és un dels factors pels quals algunes persones beneficiàries de les prestacions de la dependència refusen d'acceptar serveis o proposen reduir-ne el nombre d'hores d'atenció del SAD o centres de dia.
- La distribució de les quantitats aportades pels diferents agents que contribueixen al finançament de la despesa de les prestacions de la dependència mostra que, aproximadament, les Comunitats Autònomes aporten un 63%, els usuaris un 23% i l'Administració General de l'Estat un 14%. **L'aportació de l'Administració General de l'Estat a través del Nivell Mínim ha disminuït des del 2012** en un 15,62%

Informe INSOCAT per a la millora de l'acció social Núm. 7 | Gent gran: pobresa i vulnerabilitat

de forma que l'aportació anual per persona beneficiària ha passat de 1.868,01€ a 1.576,30.

- **L'administració local també contribueix al finançament de la despesa de les prestacions de la dependència** a través del Servei d'Ajuda a Domicili, que cofinança amb la Generalitat, i els equips de professionals que confeccionen els PIA. Actualment no hi han dades disponibles sobre la quantia estimada d'aquesta aportació.

8. PENSIONS

Definicions | Sistema públic de protecció social: Té com a objectiu compensar la pèrdua d'ingressos derivats de la sortida del mercat laboral (pensió de jubilació), de la pèrdua d'ingressos per la mort del cònjuge (pensió de viudat), de la incapacitat per treballar (invalidesa) o d'altres circumstàncies. Inclou les pensions contributives i les pensions no contributives (PNC) i s'estructura en dos subsistemes: el de la Seguretat Social i el de Classes Passives. El Sistema de Seguretat Social inclou més del 90% dels pensionistes i el de les Classes Passives –en fase d'extinció– el 10% restant; en formen part el col·lectiu de funcionaris no cedits a les Comunitats Autònomes, els polítics i els cossos dels poders judicials i de la Policia Nacional. Atès que les Classes Passives constitueixen un sistema residual, les estadístiques incloses en aquest informe només es refereixen a les pensions de la Seguretat Social. | **Pensions contributives:** són aquelles derivades d'haver cotitzat a la Seguretat Social, sempre i quan el "causant" compleixi uns determinats requisits, els quals varien segons el tipus de pensió. Les pensions contributives inclouen les de jubilació, viudetat, invalidesa, orfenesa i a favor de familiars, a més de les extingides prestacions del SOVI. En aquest informe s'analitzen les pensions de jubilació, viudetat i SOVI, atès que la seva major freqüència es dona en les persones majors de 65 anys. Les pensions contributives de jubilació i viudetat que es generen a partir de 2016 i que corresponguin a dones que hagin tingut almenys dos fills s'incrementaran en un 5% per a dos fills, un 10% per a tres fills i un 15% per a més de tres fills. Quan la pensió de la dona arriba al límit màxim, el complement per a fills es redueix a la meitat. Aquest **nou complement a les pensions contributives de les dones** no té efectes en les pensions generades amb anterioritat a 2016, ni per a les PNC, ni per a les pensions de jubilació anticipada.

Les **pensions no contributives** són per aquelles persones que no tenen dret a rebre una pensió contributiva i estan en situació de pobresa.

8.1. Pensions de jubilació

Definició | Pensions contributives de jubilació: Assignació econòmica que rep una persona jubilada per haver-se retirat del món laboral. Necessita complir uns determinats requisits d'edat i nombre d'anys cotitzats. En el 2016, l'edat legal per jubilar-se és de 65 anys i quatre mesos, a no ser que la persona hagi cotitzat 36 anys, la qual cosa li permetrà jubilar-se als 65 anys. El nombre mínim d'anys cotitzats és de 15, dels quals dos han d'estar dintre dels 15 anys immediatament anteriors a la data de la jubilació. No obstant això, les persones es poden jubilar abans del 65 anys per voluntat pròpia o per jubilació forçosa quan estan en situació d'atur. A més, hi ha alguns règims especials com el de la mineria del carbó i els treballadors del mar que es poden jubilar abans del 60 anys.

Taula 35. Evolució del nombre total de pensions de les persones de 65 anys i més. 2012-2015. Catalunya.

Any	Nº de pensions de les persones >65 anys	Nº de pensions totals	% pensions >65 anys/ total
2012	1.257.385	1.602.082	78%
2013	1.285.724	1.629.995	79%
2014	1.312.023	1.651.589	79%
2015	1.330.432	1.668.602	80%

Font. Estadísticas de la Seguridad Social. Pensiones y pensionistas.

Taula 36. Percentatge de pensions de jubilació sobre la població de 65 anys i més a Catalunya. 2014.

	Pensionistes jubilació 65 anys i més	Població 65 anys i més	% pensions jubilació/pob. 65 anys i més.
Homes	460.500	580.090	79,38%
Dones	352.500	788.044	44,73%
TOTAL	813.000	1.368.134	59,42%

Font: Estadísticas de la Seguridad Social. Pensiones y pensionistas. MCVL_2014 i Idescat

Taula 37 . Nombre de pensions de jubilacions per trams de quantia.

	Inferior al SMI	(%)/total	Del SMI a 1.000€	(%)/total	De 1.000 a 1.500€	(%)/total	1.500 a 2.000€	(%)/total	2.000 a pensió max.incluida	(%)/total	Total pensions
2012	436.095	44%	197.009	20%	186.488	19%	100.402	10%	82.393	8%	1.002.387
2013	427.722	42%	198.772	19%	198.109	19%	106.543	10%	95.497	9%	1.026.643
2014	422.580	40%	203.132	19%	202.909	19%	110.597	11%	105.733	10%	1.044.951
2015	416.818	39%	204.492	19%	207.076	20%	114.210	11%	116.742	11%	1.059.336

Font. Estadísticas de la Seguridad Social. Pensiones y pensionistas.

Taula 38. Pensió mitjana de jubilació per províncies a Catalunya. 1/6/2016.

	Nombre	Mitjana pensió (€ / mes)	Índex
Barcelona	812.550	1.094,64	100%
Girona	99.766	930,82	85,03%
Lleida	58.783	892,88	81,57%
Tarragona	102.495	990,40	90,48%

Font. Estadísticas de la Seguridad Social. Pensiones i pensionistas.

Taula 39. Pensions de jubilació per règims de cotització.

	Pensió mitjana (Tots els règims)	Règim general	Autònoms	SOVI
2012	960,55	1.146,04	662,47	380,47
2013	994,17	1.165,17	688,76	386,83
2014	1.014,45	1.175,15	701,53	386,26
2015	1.036,30	1.197,32	714,47	385,74

Font: Estadísticas de la Seguridad Social. Pensiones i pensionistas

Taula 40. Pensió mitjana de jubilació de 65 anys i més per sexes. Catalunya. 2014.

	Nº pensionistes	Pensió mitjana (€/mes)	Dif. pensió Dones / Homes
Homes	460.500	1.295,92	-44,45%
Dones	352.500	719,94	

Font: Estadísticas de la Seguridad Social. Pensiones i pensionistas i MCVL_2014.

Anàlisi

- **El 80% de les pensions són per a persones majors de 65 anys.** És un indicador del pes de la protecció social per a persones grans.
- Les pensions de jubilació de la gent gran han esmorteït els efectes de la pobresa durant la crisi econòmica. Segons EDUCO²⁷, **un de cada tres avis dona ajuda econòmica de forma regular als fills** i un de cada deu ha acollit la família del fill a casa seva.
- **Només un 45% de les dones majors de 65 anys tenen una pensió de jubilació** mentre que hi ha quasi un 80% d'homes majors de 65 anys que són beneficiaris d'aquesta prestació. El baix percentatge en les dones és un indicador d'una major probabilitat de pobresa.
- **Quasi un 40% de pensions de jubilació tenen un import inferior al salari mínim interprofessional (SMI)²⁸ i quasi un 60% (58% al 2015) tenen un import inferior a 1.000 euros mensuals²⁹.** S'observa que la proporció de pensions de jubilació per sota del SMI va disminuir progressivament.
- **Les pensions discriminen per sexe.** Les dones majors de 65 anys tenen una pensió de jubilació un 44% inferior a la dels homes. A mesura que analitzem les pensions de les persones de més edat, les diferències entre les pensions dels homes i de les dones són més grans, atès que les diferències salarials entre gèneres eren més elevades i les dones no sempre cotitzaven totes les hores treballades.

²⁷ Salvetti & Llombart (2015): "El papel de los abuelos en la crisis económica". EDUCO.

²⁸ Salari Mínim Interprofessional anual en 2015: 9.080,40€. La quantitat mensual és de 756,70 euros. Es cobra en 14 pagues

²⁹ Import mensual és el resultat de dividir per 12 mesos la quantia anual de les 14 pagues de la pensió.

Informe INSOCAT per a la millora de l'acció social Núm. 7 | Gent gran: pobresa i vulnerabilitat

- **Les pensions discriminen per règim de cotització.** Les pensions contributives del règim d'autònoms i del SOVI són les més baixes, així com les de les empleades de la llar, malgrat que al passar al règim general es perd el detall de la seva pensió mitjana.
- **La mitjana de les pensions de jubilació varia en funció del tipus d'activitat econòmica preponderant de l'àrea territorial.** Les àrees territorials que concentren majoritàriament activitats econòmiques que cotitzen en el règim d'autònoms (per exemple, activitats agrícoles) tenen pensions mitjanes més baixes. Així, la pensió mitjana de jubilació més elevada està en la província de Barcelona i la menys elevada en Lleida. La diferència és de quasi un 20%.

Aportacions qualitatives

"El futur és molt incert. Amb les taxes d'atur que hi ha actualment, molta gent jove no cotitzarà suficient per tenir pensió." **Teresa Crespo**, ECAS

8.2. Pensions de viudetat

Definició | Pensions de viudetat: Les pensions de viudetat són aquelles pensions que rep la vídua o el vidu derivada de la mort del cònjuge si estava cotitzant³⁰ a la Seguretat Social en el moment de la defunció. Poden ser concurrents amb qualsevol altra pensió, per exemple amb la de jubilació i/o amb la percepció de rendiments del treball o del capital.

Taula 41. Nombre i pensió mitjana de les pensions de viudetat de majors de 65 anys. Catalunya, 2014.

	Núm pensionistes de viudetat majors 65 anys.	(%)	Pensió mitjana viudetat > 65 anys
Homes	25.575	7,8%	482,45
Dones	302.850	92,2%	748,12
Total	328.425	100	727,43

Font: Estadísticas de la Seguridad Social. Pensiones i pensionistes.

Taula 42. Nombre de pensionistes majors de 65 anys només amb pensions de viudetat. Catalunya, 2014.

	Total pensió viudetat (A)	Nº pensionistes només pensió viudetat (B)	(% B/A)
Homes	25.575	1.700	6,6%
Dones	302.850	139.025	45,9%
Total	328.425	140.725	42,8%

Font: Seguridad Social. MCVL 2014

³⁰ Cotitzant o assimilat a l'alta a la Seguretat Social.

Informe INSOCAT per a la millora de l'acció social Núm. 7 | Gent gran: pobresa i vulnerabilitat

Taula 43. Evolució del nombre de pensions de viudetat.

	Nº total de pensions viudetat	Evolució interanual
2012	389.999	
2013	392.289	0,59%
2014	394.016	0,44%
2015	394.618	0,15%

Font: Estadísticas de la Seguridad Social. Pensiones i pensionistas

Anàlisi

- **El 92% de les pensions de viudetat són dones majors de 65 anys.**
- **La pensió mitjana de viduïtat de les dones està al voltant de la pensió mínima dels pensionistes majors de 65 anys mentre que la dels homes s'aproxima a la pensió dels titulars de menys de 60 anys.** Aquesta diferència reafirma la cita anterior de la major freqüència de pensions de viudetat en dones grans.
- **Un 43% dels pensionistes majors de 65 anys només cobren la pensió de viudetat**
- **L'evolució del nombre de pensions de viudetat interanual mostra una tendència decreixent.**

Aportacions qualitatives

"Tant el Parlament de Catalunya com el congrés dels diputats a Madrid van acordar que les pensions de viudetat havien d'augmentar fins al 70 o 75% de la base de cotització del cònjuge. Però aquestes resolucions han quedat a algun calaix, sembla que esperen que les vídues més grans morin." **Enric Ollé**, FATEC

8.3. Pensions SOVI (Seguro Obligatorio de Vejez e Invalidez) de la Seguretat Social

Definició | Pensions SOVI: Tenen el seu origen en l'època anterior a l'establiment del sistema de la Seguretat Social, quan es cotitzava en règim de mutualisme (actualment a extingir). Poden ser pensions d'invalidesa, de jubilació i de viudetat; la pensió de jubilació és compatible amb la de viudetat.

Informe INSOCAT per a la millora de l'acció social Núm. 7 | Gent gran: pobresa i vulnerabilitat

Taula 44. Evolució anual del nombre de pensions SOVI. 2012-2015. Catalunya.

	Incapacitat	Jubilació	Viudetat	Total
2012	10.151	98.146	5.630	113.927
2013	9.128	96.084	5.394	110.606
2014	8.211	92.853	5.110	106.173
2015	7.291	89.309	4.850	101.450

Font: Estadísticas de la Seguridad Social. Pensiones i pensionistas.

Taula 45. Evolució pensió del SOVI. Diferència per gènere.

	Pensió mitjana Homes	Pensió mitjana Dones	Pensió mitjana total	Dif. Dones /Homes
2012	382,50	378,85	379,19	-0,95%
2013	390,76	385,37	385,84	-1,38%
2014	392,48	384,93	385,58	-1,92%
2015	394,10	384,54	385,33	-2,43%

Font: Estadísticas de la Seguridad Social. Pensiones i pensionistas.

Anàlisi

- **Encara hi ha 101.450 pensionistes que cobren una pensió SOVI. Representa un 7,47% de la població major de 65 anys.** Atès que el SOVI és un règim de protecció social a extingir, el número de pensionistes de SOVI disminueix any rere any fins a la seva definitiva extinció.
- **La pensió mitjana de les pensions SOVI està al voltant de l'import de les pensions no contributives.** Des de l'any 2012, l'import de la pensió SOVI està pràcticament estancada en 385 euros al mes i les dones cobren un 2,43% menys que els homes. Aquesta diferència s'aprecia al llarg de tots els anys.

8.4. Pensions no contributives.

Definició | | Pensions no contributives (PNC): Prestacions que reben aquelles persones que no tenen dret a rebre una pensió contributiva i estan en situació de pobresa, la qual cosa significa que els ingressos de la unitat familiar han de ser inferiors a un determinat nivell de renda. Es computa la suma dels ingressos de tots els membres de la família i el límit d'ingressos per ser beneficiari augmenta en funció del nombre de persones amb rendes (vegeu Taula 46. **Límit d'ingressos de la unitat de convivència per accedir a una PNC. 2016**). Les PNC penalitzen el fet de conviure dos o més persones que tinguin dret a rebre aquesta prestació. La quantia mensual de 367,90 euros/mes (2016) disminueix, si són dos beneficiaris, fins a 312,72 € per a cadascun d'ells i, si són tres, la quantia és de 294,32 euros, i així progressivament. A partir del 2013, s'afegeix la condició d'haver residit almenys 10 anys en territori espanyol, dels quals dos han de ser els anteriors a la data de sol·licitud de la prestació.

Taula 46. Límit d'ingressos de la unitat de convivència per accedir a una PNC. 2016

	Nº convivents	Límit dels ingressos (€ any)
Viu sol	1	5.150,6 (€ any)
Vivint amb cònjuge i/o parents fins el segon grau de consanguinitat	2	8.756,02 (€ any)
	3	12.361,44 (€ any)
	4	15.966,86 (€ any)
Si alguns dels convivents són els pares o els fills	2	21.890,05 (€ any)
	3	30.903,60(€ any)
	4	39.917,15 (€ any)

Nota: La llista del nombre de convivents pot ser superior a 4.

Font: IMSERSO.

**Taula 47. Evolució del nombre de pensions no contributives de jubilació 2012-2015.
Catalunya³¹.**

	Nº pensionistes PNC de jubilació	Evolució núm. pensionistes
2012	31.214	
2013	30.775	-1,41%
2014	31.102	1,06%
2015	31.719	1,98%

Font: Idescat.

**Taula 48. Evolució de la pensió mitjana de les PNC de jubilació 2012-2015,
Catalunya**

	Pensió mitjana (€ mes)	Evolució interanual
2012	333	
2013	359	7,81%
2014	378	5,29%
2015	360	-4,76%

Font: Idescat.

Anàlisi

- **Hi ha un 2,3% de persones majors de 65 anys que no tenen accés a una pensió contributiva i viuen en situació de pobresa.** L'evolució anual del número de PNC de jubilació mostra una tendència creixent en els dos darrers anys.

³¹ S'inclouen només les pensions no contributives de jubilació perquè són les que reben les persones majors de 65 anys.

Informe INSOCAT per a la millora de l'acció social Núm. 7 | Gent gran: pobresa i vulnerabilitat

- **La pensió mitjana de les PNC de 360 € al mes és pràcticament igual a la pensió mitjana del SOVI.** La seva quantia és, aproximadament, la meitat de la pensió "mínima garantida" de la pensió contributiva de jubilació.
- **La quantia de la pensió mitjana mostra un descens a l'any 2015 respecte l'any anterior,** la qual cosa és indicativa de les limitacions per accedir a la quantia màxima de la pensió.

8.5. Límit de les pensions: Import màxims i mínims.

Les pensions estan "topades" tant pel seu import màxim com pel seu import mínim. Anualment el Govern estableix els "topalls" tant per les pensions contributives com per les pensions no contributives. **L'annex 3** mostra els límits màxims i mínims de les pensions per l'any 2016.

8.6. Complement de mínims de les pensions contributives.

L'Estat garanteix un import mínim en les pensions contributives (vegeu l'annex 3), el qual complementarà l'import meritat per la persona beneficiària. No s'aplicarà el complement de mínims quan el pensionista tingui ingressos de rendiments del treball, del capital, d'activitats econòmiques i/o de guanys patrimonials si la suma d'aquets és superior a 7.116,18€ any (2016).

Taula 49. Nombre de pensions amb complements de mínims a Catalunya. Juliol 2015

	Nº pensions amb compl. de mínim	Total pensions	% pensions amb compl. Mínims
Jubilació	187.335	1.059.336	17,68%
Viudetat	75.388	394.618	19,10%
Altres	31.039	214.649	14,46%
Total	293.762	1.668.602	17,61%

Font: Memoria económico-financiera del presupuesto de la Seguridad Social 2016

Taula 50. Mitjana de l'import del complement de mínims de les pensions de la Seguretat Social. Juliol 2015

	Mitjana complement (€ mes)
Pensió jubilació	205,78
Pensió viudetat	247,56
Mitjana	208,91

Font: Memoria económico-financiera del presupuesto de la Seguridad Social 2016.

Informe INSOCAT per a la millora de l'acció social Núm. 7 | Gent gran: pobresa i vulnerabilitat

Anàlisi

- Un 17,6% del total de les pensions a Catalunya reben complement de mínims. El major percentatge és el de les pensions de viudetat amb el 19%.
- La quantia mitjana del complement de mínims és 208,91 euros mes. La quantia més elevada és la que s'abona a les pensions de viudetat essent de 247,56 euros al mes.
- Del total de pensionistes amb complement de mínims, la majoria són dones.

8.7. La revalorització de les pensions.

Taula 51. Evolució de la revalorització de les pensions en relació a l'IPC³²

	2011	2012	2013(*)	2014	2015
Revalorització pensions (%)	0	1	1	0,25	0,25
Evolució IPC anual (%)	2,4	2,9	0,3	-1	0
Dif. Pensions / IPC (%)	-2,4	-1,9	0,7	1,25	0,25

Font: INE, Pressupostos Seguretat Social i elaboració pròpia.

(*) L'increment va ser del 2% per les pensions inferiors a 1.000 euros mensuals

Anàlisi

- Abans de la reforma del Sistema de pensions, la Llei de la Seguretat Social preveia revaloritzar anualment les pensions d'acord amb l'increment de l'IPC. No obstant això, atesa la crisi econòmica, el Govern estatal suspen l'actualització per l'any 2011 i deixa sense efecte l'indexació automàtica de la revalorització de les pensions amb l'IPC, de forma que durant els anys 2012 i 2013, **l'increment de les pensions és inferior a la variació anual de l'IPC amb la corresponent pèrdua del poder adquisitiu (-3,6%)**.
- La Llei 27/2011³³ que reforma substancialment el sistema de pensions a partir del 2014, elimina la indexació d'aquestes segons l'IPC i introdueix un nou indicador IRP (índex de revalorització de les pensions), el qual és confeccionat pel Govern anualment. Aquest índex té uns topalls, el mínim és el 0,25% i, el màxim, l'IPC més el 0,25%. En els dos anys d'aplicació de la Llei -sempre pel mínim—, el resultat de l'actualització de les pensions ha estat favorable als pensionistes atesos els baixos nivells d'inflació del 2014 i 2015 però la situació s'invertirà quan el nivell d'inflació torni a tenir resultats positius. **La no actualització de les pensions amb l'IPC pot conduir a un progressiu deteriorament del poder adquisitiu de les pensions**, i per tant de la gent gran que veu en perill el nivell d'ingressos que té actualment.
- L'impacte de la darrera reforma de les pensions encara està per valorar però es pot entreveure que **les reformes empreses junt amb l'actual desregulació del**

³² Índex de preus al consum.

³³ Ley 27/2011, de 1 de agosto, sobre actualización, adecuación y modernización del sistema de Seguridad Social.

mercat laboral –elevades taxes d'atur, salaris baixos, proliferació de contractes temporals i de temps parcial— **semblen indicar que una bona part de la població arribarà a la jubilació amb pensions per sota de les actuals** i augmentarà el nombre de persones sense dret a una pensió contributiva³⁴. A títol d'exemple, la Fundació de Caixes d'estalvis (FUNCAS)³⁵ ha advertit que les pensions seran un 35% més baixes després del canvis introduïts per la Llei 27/2011.

8.8. La despesa actual i futura de les pensions

Taula 52. La despesa en pensions (%/ PIB). Projeccions a mitjà i llarg termini. Espanya.

	2015	2025	2040	2050
UE (27 països)	11,2	11,5	12,6	12,8
Espanya	10,4	10,5	12,3	14
França	14,4	14,5	15,2	15,1
Itàlia	14,9	14,4	15,6	15,7
Noruega	10,9	12,3	13,7	13,9

Font: European Union- Economic policy committee (EPC). Projeccions (Baseline scenario)

Anàlisi

- La **despesa en pensions** en relació al PIB a l'any 2015 (10,4%) és **inferior a la mitjana dels països de la Unió Europea**, i d'altres països del nostre voltant. Això indica que l'esforç actual del Govern en protecció social per a les persones retirades (o que estan en situació d'invalidesa) està per sota de la mitjana de països de la UE.
- **L'alarma pel creixement de la despesa en pensions s'entreveu a llarg termini**, a partir del 2040, quan començarà a sentir-se els efectes de l'entrada en l'edat de jubilació de la generació del *baby boom*; s'estima un increment aproximat de dos punts percentuals del PIB. Tot i així, la previsió de la despesa en el 2050 encara estaria per sota de països com França o Itàlia i se situaria al mateix nivell de Noruega.
- La situació actual de crisi en el Sistema de la Seguretat Social³⁶ és un problema de **manca d'ingressos derivat de la reducció de la recaptació de les cotitzacions de la Seguretat Social**. Aquest es deu, entre d'altres causes, a l'elevada taxa d'atur i a les actuals condicions del mercat laboral (sous baixos, contractes a temps parcial, inestabilitat en el treball, etc.) junt amb una política important de bonificacions en les quotes de la Seguretat Social.

³⁴ Només cal pensar que, una persona per gaudir del 100% de la pensió de jubilació haurà de començar a treballar, com a mínim, als 30 anys i no sortir del mercat laboral atès que als 67 anys necessitarà haver cotitzat durant 37 anys.

³⁵ <http://www.expansion.com/economia/2016/02/07/56b71a9ce2704ef80a8b4573.html>

³⁶ La guardiola de les pensions s'ha reduït des de l'inici de 2016 en 9.700M€ quedant un remanent de 24.207M€ equivalent al 2,24% del PIB.

ANNEX 1. Graus de dependència.

Segons la necessitat d'ajuda que té una persona per realitzar les activitats bàsiques de la vida diària, a partir del barem de valoració de la dependència (BVD) s'estableixen tres graus de dependència:

- Grau I: Es considera que una persona té un grau de dependència moderada quan necessita ajuda per realitzar diverses activitats bàsiques de la vida diària, almenys una vegada al dia, o té necessitats d'ajuda intermitent o limitada per a la seva autonomia personal. (De vint-i-cinc a quaranta-nou punts al BVD).
- Grau II: Es considera que una persona té un grau de dependència severa quan necessita ajuda per a diverses activitats bàsiques de la vida diària dues o tres vegades al dia, però no requereix la presència permanent d'una persona cuidadora o té necessitats d'ajuda extensa per a la seva autonomia personal. (De cinquanta a setanta-quatre punts al BVD).
- Grau III: Es considera que una persona té una gran dependència quan necessita ajuda per realitzar diverses activitats bàsiques de la vida diària unes quantes vegades al dia i, per la seva pèrdua total d'autonomia mental o física, necessita la presència indispensable i contínua d'una altra persona o té necessitat d'ajuda personalitzada per a la seva autonomia personal. (Igual o major a setanta-cinc punts al BVD).

Com es valora?

El barem de valoració de la dependència (BVD) és l'instrument que fa servir el col·lectiu de professionals acreditats per determinar les situacions de dependència moderada, severa i gran. Aquest barem estableix els criteris de valoració del grau d'autonomia de les persones i de la seva capacitat per realitzar les activitats bàsiques de la vida diària. La valoració té en compte tant els informes relatius a la salut de la persona com l'entorn en què viu, i la puntuació del grau i el nivell de dependència es basa en les tasques bàsiques de la vida diària que la persona no pot dur a terme tota sola.

Informe INSOCAT per a la millora de l'acció social Núm. 7 | Gent gran: pobresa i vulnerabilitat

ANNEX 2. Les prestacions de la llei de la dependència.

Les prestacions de l'atenció a la dependència poden prestar-se en la modalitat de: serveis i prestacions econòmiques.

a) Els serveis

Les prestacions en forma de serveis tindran caràcter prioritari i es prestaran a través de l'oferta pública de la Xarxa de Serveis Socials de les respectives Comunitats Autònomes mitjançant centres i serveis públics o privats concertats degudament acreditats. (Article 14).

El Catàleg de Serveis del Sistema és el següent: (Article 15)

- 1) Serveis de prevenció de les situacions de dependència i de promoció de l'autonomia personal.
- 2) Servei de Teleassistència.
- 3) Servei d'ajuda al domicili.
 - Atenció de les necessitats de la llar.
 - Cura personal.
- 4) Servei de Centre de Dia i de Nit.
 - Centre de Dia per a majors de 65 anys.
 - Centre de Dia per a menors de 65 anys.
 - Centre de Dia d'atenció especialitzada.
 - Centre de Nit.
- 5) Servei d'Atenció Residencial.
 - Residència per a persones grans en situació de dependència.

b) Les prestacions econòmiques.

La Llei de dependència contempla tres tipus de prestacions econòmiques:

- 1) Prestació econòmica vinculada al servei. (Article 17).
 - Personal i periòdica.
 - Subjecta al grau i nivell de dependència i capacitat econòmica del beneficiari.
 - Destinada a la cobertura de les despeses dels serveis previstos en Programa Individual d'Atenció (PIA) quan no sigui possible l'atenció per un servei públic o concertat d'atenció i cura.
 - El servei haurà de ser prestat per una entitat o centre acreditat per a l'atenció a la dependència.
- 2) Prestació econòmica per a la cura en l'entorn familiar i ajuda a cuidadors no professionals. (Article 18)
Les principals característiques d'aquesta prestació són:
 - Caràcter excepcional.
 - La seva finalitat és mantenir al beneficiari al seu domicili atès per cuidadors no professionals, sempre que es donin condicions adequades de convivència i habitabilitat de la vivenda.
 - S'establirà a través del PIA.
 - Subjecte al grau i nivell de dependència i capacitat econòmica del beneficiari.
 - El cuidador gaudirà d'una quota a la Seguretat Social "bonificada" i s'incorporarà a programes de formació, informació i descans.

Informe INSOCAT per a la millora de l'acció social Núm. 7 | Gent gran: pobresa i vulnerabilitat

- 3) Prestació econòmica d'assistència personal. (Article 19)
Les principals característiques d'aquesta prestació són:
- Facilitar la promoció de l'autonomia a les persones amb Gran Dependència, amb independència de la seva edat.
 - Contribuir a la contractació d'una assistència personal que faciliti al beneficiari una vida més autònoma, l'accés a l'educació i al treball i l'exercici de les Activitats Bàsiques de la vida diària.

Informe INSOCAT per a la millora de l'acció social Núm. 7 | Gent gran: pobresa i vulnerabilitat

ANNEX 3. Límit màxim i mínim de les pensions contributives.

a) Import màxim de les pensions.

El Govern estableix els imports màxims i mínims que poden tenir les pensions. Les dades que s'exposen a continuació corresponen a l'any 2016.

- L'import màxim de les pensions públiques és de 35.941,92 € íntegres anuals, equivalent a 2.567,28€/mes per 14 pagues. Les pensions per gran invalidesa, les derivades d'actes de terrorisme i les de jubilació amb prolongació de la vida laboral estan exemptes d'aquest límit. Les pensions de gran invalidesa i les pensions de jubilació derivades d'una situació de gran invalidesa reben un complement per fer front a les despeses derivades de la necessitat d'ajuda d'una "tercera persona". L'import del complement és, aproximadament, el 50% de la pensió.
- El topall màxim de les PNC és de 367,90 € mes per 14 pagues. Les CCAA poden complementar les PNC fins a un 25% de la seva quantia. També hi ha un complement per habitatge de lloguer de 525€ anuals.

b) Import mínim de les pensions contributives.

	Unipersonal (€ mes)	Amb conjuge a càrrec (€ mes)	Amb conjuge no a càrrec (€ mes)
Pensió de jubilació			
Titular de 65 anys i més	636,1	784,9	603,5
Titular de menys de 65 anys	595,0	735,7	562,3
Titular de 65 anys i més derivada d'una pensió d'invalidesa	954,2	1.177,4	905,3
Pensió de viudetat			
Titular amb càrregues familiars	735,7		
Titular de 65 anys i més o amb discapacitat igual o superior al 66%	636,1		
Titular entre 60-64 anys	595,0		
Titular menys de 60 anys	481,6		
Pensió SOVI			
Jubilació, invalidesa i viudetat	407,0		

L'import mínim de les PNC és de 91,98€ mes, corresponent al 25% de la PNC íntegra.

ANNEX 4. La reforma de les pensions (Llei 27/2011). Principals canvis.

La nova Llei afectarà a les pensions de jubilació "futures"³⁷ reduint, de ben segur, l'import de la pensió atès que s'endureixen els requisits per jubilar-se i per cobrar l'import màxim de la pensió. De forma breu s'exposa els principals trets de la reforma:

- **L'edat legal de jubilació** es posposa dos anys, dels 65 als 67 anys, amb l'excepció dels que hagin cotitzat 38 anys i mig, que es podran seguir jubilant-se als 65 anys.
- **Número mínim d'anys de cotització.** Per poder ser beneficiari d'una pensió contributiva de jubilació, la persona ha d'haver cotitzat 15 anys dels quals, dos anys, com a mínim, han d'estar compresos en els 15 anys anteriors al moment de la jubilació. Aquest requisit no s'ha modificat respecte a la situació anterior.
- **La base reguladora de l'import de la pensió,** abans es calculava sobre els darrers 15 anys i ara passarà a 25 anys. L'import de la base reguladora és proporcional al número d'hores treballades; així, un contracte a temps parcial té una base reguladora inferior a un contracte a temps complet.
- **Per cobrar el 100% de la pensió** es necessitarà haver cotitzat durant 37 anys i tenir 67 anys³⁸, abans era 35 anys i tenir 65 anys. En cas que no es compleixin aquests requisits s'apliquen coeficients reductors. Es computa com períodes treballats el naixement/adopció dels fills, la cura de fills malalts en determinades condicions i el servei militar en les jubilacions anticipades forçoses.
- **Enduriment de les condicions per la jubilació anticipada.** S'apliquen majors coeficients reductors per a la jubilació voluntària i, només serà possible dos anys anteriors a l'edat legal de la jubilació.
- **L'índex de revalorització de les pensions** el confecciona el Govern i no està indexat amb l'increment de preus al consum com anteriorment.
- **Factor de sostenibilitat.** La base de la pensió calculada segons les normes anteriors es reduirà d'acord amb un índex calculat pel govern (factor de sostenibilitat) i tindrà efectes permanents per les pensions que es generin **a partir de 2019**. Cada cinc anys es revisarà aquest índex i s'aplicarà a les noves pensions que es meritin a partir d'aquell moment i així, successivament. La justificació descrita en la Llei 23/2013 per l'aplicació del factor de sostenibilitat és la d'ajustar la quantia de les pensions a la major esperança de vida.
- **Implantació progressiva de la Llei 27/2011.** La Llei s'implanta de forma progressiva i es preveu que al 2027 estigui totalment desenvolupada malgrat que la variable "factor de sostenibilitat" s'aplicarà a partir del 2019.

Impacte de l'aplicació de la reforma de les pensions. La Fundació de Caixes d'estalvis (FUNCAS)³⁹ ha advertit que les pensions seran un 35% més baixes després del canvis introduïts per la Llei 27/2011.

Només cal pensar que una persona, per gaudir del 100% de la pensió de jubilació, haurà de començar a treballar, com a mínim, als 30 anys i no sortir del mercat laboral atès que als 67 anys necessitarà haver cotitzat durant 37 anys. L'elevat índex d'atur així com la proliferació de contractes temporals i de contractes a temps parcial sembla indicar que una bona part de la població arribarà a la jubilació amb pensions per sota de les actuals i possiblement moltes persones no tindran dret a les pensions contributives.

³⁷ A partir de 2014.

³⁸ En el cas d'haver cotitzat 38 anys i mig, a partir dels 65 anys ja es pot jubilar amb la pensió completa.

³⁹ *Funcas advierte: las pensiones seran un 35% más bajas tras las últimas reformas.* Diario Expansión (08.02.2016) <http://www.expansion.com/economia/2016/02/07/56b71a9ce2704ef80a8b4573.html>

Informe INSOCAT per a la millora de l'acció social Núm. 7 | Gent gran: pobresa i vulnerabilitat

FONTS

- Beitia, R. (2015): La sostenibilitat del Sistema para la Autonomía y atención a la dependencia durante el trienio 2012-2014. Revista Zerbitzuan, nº 60.
- *Cruixir de dents. La vivència de la pobresa energètica a l'Àrea Metropolitana de Barcelona*. Associació Benestar i Desenvolupament. Desembre, 2015.
- *Crida al Voluntariat*. Nota de premsa (23.08.2016). Amics de la Gent Gran
- Caritas Española (2015): Documentación social, nº 177, pg 188.
- Col·lecció Informes 2. Llar, habitatge i salut. Acció i prevenció residencial. Desembre 2013
- Conclusions de la Jornada Internacional de Soledat, 2011. Aïllament social i solitud en la vellesa. Amics de la Gent Gran.
- Declaració sobre l'impacte de la crisi en les condicions de vida de la gent gran. Consell de la Gent Gran de Barcelona. Febrer, 2013.
- Del Valle Gómez, G (2014) Temps i gent gran. Institut de l'Envel·liment. UAB. Ajuntament de Barcelona.
- Del Valle Gómez, G; Coll, L (2011) Relacions socials i envelliment saludable. Institut de l'Envel·liment. UAB. Ajuntament de Barcelona.
- Diari ARA 5/10/2015. Els barris perifèrics intensifiquen l'aïllament de la gent gran
- Dictamen sobre la implantació de la Llei 24/2015, de mesures urgents per afrontar l'emergència en l'àmbit de l'habitatge i la pobresa energètica. Col·legi Oficial de Treball Social de Catalunya.
- Diputació de Barcelona. Informe 2014. Cercles de comparació intermunicipals
- Efectes de la crisi econòmica en la salut de la població de Catalunya. Observatori del Sistema de Salut de Catalunya. Desembre 2015
- El 75,6% de los atendidos por ABD sufren pobreza energetica en Barcelona. (03/12/2015). Europa Press.
- Els avis, coixí de les famílies en temps de crisi. (13/04/2014). Diari ARA.
- Emergència habitacional a Catalunya. Impacte de la crisi hipotecària en el dret a la salut i els drets dels infants. Observatori DESC i PAH. 2015
- La situación del servicio de ayuda a domicilio en el ámbito local y perspectivas de futuro. Fundación CASER. 2015
- Habitatge i col·lectius vulnerables. Observatori Vulnerabilitat Creu Roja. 5è estudi. 2013
- Impacte impagament hipoteques a la salut de les persones
- Informe de salut de Barcelona. Agència de Salut Pública, 2014.
- Informe sobre la Pobresa Energètica a Catalunya. Síndic de Greuges, octubre 2013
- Informe INSOCAT. Núm. 5. Crisi, gènere i pobresa. Març 2015.
- Informe INSOCAT per a la millora de l'acció social. Núm. 6. Polarització social i pobresa més severa. Novembre 2015.
- Jornada Gent Gran i crisi: impactes i reaccions. 2013. Amics de la gent gran.
- Jornada Internacional Soledat 2011.
- L'afectació de la crisi en la salut de les persones. Observatori Vulnerabilitat Creu Roja. 7è estudi. 2014
- L'energia com a dret. Com afrontar la pobresa energètica. Debats Catalunya Social núm 38, setembre 2014. Taula d'Entitats del Tercer Sector.
- L'impacte de la crisi en les persones grans. Observatori Vulnerabilitat Creu Roja. 3r estudi. 2012
- La crisi obliga un terç de la gent gran a donar suport als fills. (15/06/2012). El Periódico.

Informe INSOCAT per a la millora de l'acció social Núm. 7 | Gent gran: pobresa i vulnerabilitat

- La gent gran també pateix els efectes de la crisi. AGE Platform Europe. Novembre 2012.
- Ley 27/2011, de 1 de agosto, sobre actualización, adecuación y modernización del sistema de Seguridad Social.
- Ley 39/2006, de 14 de diciembre, de Promoción de la Autonomía Personal y Atención a las personas en situación de dependencia
- Maltractaments a les persones grans. Una realitat oculta que exigeix respostes. Debats Catalunya Social. Propostes des del Tercer Sector. Núm 47. Maig 2016
- Marquet, O.a , Miralles-Guasch, C.b. "Neighbourhood vitality and physical activity among the elderly: The role of walkable environments on active ageing in Barcelona, Spain". Social Science & Medicine.
- Marquet, O.a , Miralles-Guasch, C.b. "Neighbourhood vitality and physical activity among the elderly: The role of walkable environments on active ageing in Barcelona, Spain". Social Science & Medicine. 2015, vol. 135.
- Memoria economico-financiera del presupuesto de la Seguridad Social 2016.
- Memòries Càritas Barcelona 2008 i 2015.
- Montero, I i altres (2004). *Género y salud mental en un mundo cambiante*.
- Montserrat, J. (2015). *El desarrollo de la LAPAD: propuestas para el futuro*, Documentación Social, núm. 177. Cáritas Española.
- Montserrat, J. (2016): Jornada de debats a Osona. Fundació Antiga Caixa Manlleu. Abril 2016.
- *La Diputació de Barcelona actua contra la vulnerabilitat energètica*. 05/07/2016. Primer Congrés Català de Pobresa Energètica.
- Observatori de la Xarxa de Serveis Socials d'Atenció Domiciliària.
- Observatori Vulnerabilitat de la Creu Roja: Habitatge i col·lectius vulnerables.
- Observatorio social de las personas mayores. Para un envejecimiento activo. 2015.
- RDL 20/2011, de 30 de diciembre, de medidas urgentes en materia presupuestaria, tributaria y financiera para la corrección del déficit público.
- Trilla, C (2014). Habitatge i Estat de Benestar. Dossier Revista Econòmica de Catalunya.

Fonts estadístiques

- Agència de Salut Pública de Barcelona.
- Enquesta Condicions de Vida. Institut Nacional d'Estadística (INE) i Institut d'Estadística de Catalunya (Idescat). 2008-2015.
- Enquesta Contínua de Llars, INE. 2015.
- Enquesta de Condicions de Vida i Hàbits Saludables. INE i Idescat. 2011.
- Enquesta de Salut Pública de Catalunya. Departament de Salut. Generalitat de Catalunya. 2015.
- Enquesta de Seguretat Pública de Catalunya. Edició especial sobre les persones grans', del Departament d'Interior el 2014
- Enquesta Usos del Temps. Idescat. 2011.
- Estadísticas de la dependencia. IMSERSO
- Estadísticas de la Seguridad Social. Pensiones i pensionistas. 2012-2016.
- Indicadors sociodemogràfics. Àrea de Qualitat de Vida, Igualtat i Esports. Ajuntament de Barcelona. 2014.